

Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej

Przegląd Orzecznictwa Europejskiego
dotyczącego Spraw Karnych

Zeszyt nr 1-2/2015

(obejmuje okres 1 stycznia – 30 czerwca 2015 r.)

BIURO STUDIÓW I ANALIZ

DZIAŁ PRAWA EUROPEJSKIEGO

Opracowała: Małgorzata Wąsek-Wiaderek¹

---

¹ W komentarzach do wyroków ETPCz wyrażane są prywatne poglądy autorki *Przeglądu*. Nie powinny być one poczytywane za stanowisko Sądu Najwyższego.

Spis treści

CZĘŚĆ A

AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich	5
I. Informacje ogólne i dane statystyczne o orzeczeniach wydanych w sprawach polskich w pierwszym półroczu 2015 r.	5
II. Ocena stosowania skargi na przewlekłość postępowania przez polskie sądy przeprowadzona przez ETPCz w pilotażowym wyroku <i>Rutkowski i inni p. Polsce</i>	8
III. Informacje o sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących zagadnień ważnych dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych	8
1. <i>Jeronovičs przeciwko Łotwie</i> – skarga nr 44898/10 (kluczowe zagadnienia: skutki wyroku ETPCz stwierdzającego naruszenie proceduralnych obowiązków skutecznego ścigania czynu zabronionego, wznowienie postępowania przygotowawczego)	8
2. <i>Czernuszewicz przeciwko Polsce</i> – skarga nr 2891/12 (kluczowe zagadnienia: zaliczenie tymczasowego aresztowania na poczet kary a prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie; art. 5 ust. 5 Konwencji)	9
IV. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz	10
1. <i>Grabowski przeciwko Polsce</i> – wyrok Trybunału z dnia 30 czerwca 2015 r., skarga nr 57722/12 (kluczowe zagadnienia: pozbawienie wolności nieletniego, art. 5 ust. 1 Konwencji, art. 5 ust. 4 Konwencji)	10
2. <i>Stettner przeciwko Polsce</i> – wyrok Trybunału z dnia 24 marca 2015 r., skarga nr 38510/06 (kluczowe zagadnienia: przewlekłość tymczasowego aresztowania, art. 5 ust. 3 Konwencji; sprawność sprawowania kontroli stosowania tymczasowego aresztowania, art. 5 ust. 4 Konwencji)	14
3. <i>Kubiak przeciwko Polsce</i> – wyrok Trybunału z dnia 21 kwietnia 2015 r., skarga nr 2900/11 (kluczowe zagadnienia: art. 8 Konwencji, ochrona prawa skazanego do prywatności i życia rodzinnego, tzw. przepustka losowa)	17
4. <i>B.J. i S.J. przeciwko Polsce</i> – decyzja Trybunału z dnia 6 stycznia 2015 r., skarga nr 52520/12 (kluczowe zagadnienia: pozytywne obowiązki państwa, prawo do prywatności, art. 3 Konwencji, ochrona praw ofiar w postępowaniu karnym)	19
5. <i>Zborowski przeciwko Polsce</i> – decyzja Trybunału z dnia 3 marca 2015 r., skargi nr 46307/09 i 72932/12 (kluczowe zagadnienia: prawo do odszkodowania za przewlekłe tymczasowe aresztowanie; art. 6 EKPCz, prawo do bezstronnego sądu)	21
All – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym, państwom Rady Europy	24
Informacja o orzeczeniach ETPCz wydanych przeciwko innym państwom Rady Europy, przetłumaczonych na język polski	24
6. <i>Cleve przeciwko Republice Federalnej Niemiec</i> – wyrok Trybunału z dnia 15 stycznia 2015 r., skarga nr 48144/09 (kluczowe zagadnienia: art. 6 ust. 2	

Konwencji, domniemanie niewinności a treść uzasadnienia wyroku uniewinniającego
wydanego wskutek zastosowania reguły *in dubio pro reo*).....24

7. Y przeciwko Słowenii – wyrok Trybunału z dnia 28 maja 2015 r., skarga nr
41107/10 (**kluczowe zagadnienia:** pozytywne obowiązki państw w zakresie ochrony
prawa do prywatności pokrzywdzonej w postępowaniu karnym dotyczącym
przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności; proceduralne obowiązki
wynikające z art. 3 Konwencji).....27

WYBRANE PIŚMIENICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W
SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIENÍ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz
ZA OKRES 1 stycznia – 30 czerwca 2015 r. 35

CZĘŚĆ B

BI – Orzecznictwo TSUE związane z problematyką prawnokarną.....36

Sprawa C-497/14 – postanowienie TS z dnia 15 kwietnia 2015 r. w sprawie wniosku
prejudycjalnego złożonego przez Tribunale ordinario di Torino (Włochy) w dniu 7
listopada 2014 r. – *postępowanie karne przeciwko Stefano Burzio* (**kluczowe
zagadnienia:** zasada *ne bis in idem*, stosowanie sankcji podatkowej i karnej za ten
sam czyn, zastosowanie art. 50 Karty Praw Podstawowych) 36

**BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez TSUE dotyczące pytań
prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych**.....37

Sprawa C-486/14 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony
przez Hanseatisches Oberlandsgericht Hamburg (Niemcy) w dniu 4 listopada 2014 r.
– *postępowanie karne przeciwko Piotrowi Kossowskiemu* (**kluczowe zagadnienia:**
zakaz ne bis in idem w Unii Europejskiej).....37

Sprawa C-25/15 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony
przez Budapest Környéki Törvényszék (Węgry) w dniu 21 stycznia 2015 r. –
postępowanie karne przeciwko Istvánowi Baloghowi (wykładnia przepisów dyrektywy
w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu
karnym).....38

Sprawa C-241/15 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony
przez Curtea de Apel Cluj (Rumunia) w dniu 25 maja 2015 r. –
postępowanie karne przeciwko Niculaie Aurel Bob-Dogi (**kluczowe zagadnienia:**
wykładnia art. 8 ust. 1 lit c decyzji ramowej w sprawie ENA).....38

Sprawa C-289/15 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony
przez Krajský súd v Prešove (Słowacja) w dniu 15 czerwca 2015 r. – *Jozef Grundza*
(**kluczowe zagadnienia:** wykładnia wymogu podwójnej karalności na gruncie decyzji
ramowej o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na
karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności) ...39

Sprawa C-303/15 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony
przez Sąd Okręgowy w Łodzi w dniu 22 czerwca 2015 r. – *postępowanie karne
przeciwko M. i S.* 39

**Nowe akty prawne Unii Europejskiej w obszarze Współpracy Wymiarów
Sprawiedliwości w Sprawach Karnych**.....40

WYBRANE PIŚMIENICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA
OKRES 1 stycznia – 30 czerwca 2015 r. 40

CZEŚĆ A

AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich

I. Informacje ogólne i dane statystyczne o orzeczeniach wydanych w sprawach polskich w pierwszym półroczu 2015 r.²

W okresie od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca 2015 r. Trybunał ogłosił 15 wyroków w sprawach polskich, wszystkie dotyczyły wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

Dziewięć wyroków dotyczyło zarzutu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania i/lub przewlekłości postępowania karnego. W 3 spośród tych 9 spraw zarzut naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji został przyznany przez rząd przez złożenie jednostronnej deklaracji. Są to następujące sprawy, w których wyroki zostały wydane dnia 13 stycznia 2015 r.: *Masłowski p. Polsce*, *Brajer p. Polsce* i *Pawlak p. Polsce*. Rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu odpowiednio następujące kwoty: 13 000 zł, 10 000 zł i 13 000 zł. We wszystkich wymienionych powyżej sprawach, jak również w 3 innych, stwierdzono naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu przewlekłości postępowania karnego (oprócz już wymienionych są to wyroki: *Wrona p. Polsce* z dnia 10 marca 2015 r., *Kurowski p. Polsce* z dnia 13 stycznia 2015 r. oraz *Tomczyk p. Polsce*, również z dnia 13 stycznia 2015 r.).

W trzech kolejnych sprawach przedmiotem zarzutu była wyłącznie przewlekłość tymczasowego aresztowania, jednak Trybunał nie stwierdził naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji (*Gawrecki p. Polsce*, wyrok z dnia 14 kwietnia 2015 r. (tymczasowe aresztowanie trwało w sumie 3 lata, 2 miesiące i 7 dni); *Rambiart p. Polsce*, wyrok z dnia 10 marca 2015 r. (tymczasowe aresztowanie trwało 2 lata, 5 miesięcy i 28 dni); *Mierzejewski p. Polsce*, wyrok z dnia 24 lutego 2015 r. (tymczasowe aresztowanie trwało 2 lata, 9 miesięcy i 29 dni).

Z pozostałych 6 spraw 3 zostaną omówione w dalszej części POESK. Kolejne 3 sprawy dotyczyły następujących zagadnień:

- Niezapewnienia efektywnych środków ochrony osadzonego przed atakami ze strony innych osadzonych – zarzut naruszenia art. 3 Konwencji w obu aspektach: materialnym i proceduralnym – *M.C. p. Polsce*, wyrok z dnia 3 marca 2015 r.; Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji.
- Naruszenia prawa do swobody wypowiedzi z powodu wydania wyroku skazującego za pomówienie sędziego w artykule prasowym – *Łazowska p. Polsce*, wyrok z dnia 13 stycznia 2015 r., ETPCz stwierdził brak naruszenia Konwencji;
- Naruszenia prawa do swobody wypowiedzi z powodu wydania wyroku skazującego dziennikarza za zniesławienie – *Maciejewski p. Polsce*, wyrok z dnia 13 stycznia 2015 r., ETPCz stwierdził naruszenie art. 10 Konwencji.³

² Informacja opracowana przez autorkę na podstawie orzeczeń udostępnionych na stronie internetowej Trybunału.

³ Tłumaczenie tych wyroków na j. polski dostępne pod adresem: <http://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/index.html?ComplainantYear=2015&CaseType=Decision%2cSentence>

W tym samym czasie (1 stycznia – 30 czerwca 2015 r.) Trybunał wydał 114 decyzji w sprawach polskich, z czego aż 98 dotyczyło szeroko rozumianej problematyki wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Były wśród nich decyzje o niedopuszczalności skarg oraz o skreśleniu spraw z listy skarg wskutek zaaprobowania przez Trybunał ugody lub jednostronnej deklaracji rządu. Siedem decyzji stanowiło reakcję na zaprzestanie podtrzymywania korespondencji z Trybunałem przez skarżących lub nadużycie przez nich prawa do skargi indywidualnej. Pozostałych **91** orzeczeń dotyczyło następujących zagadnień:

- Naruszenia art. 3 Konwencji z powodu niezapewnienia skarżącym odpowiednich warunków odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania. Trybunał zakończył postępowanie strasburskie w **50** takich sprawach a w ramach wykonania ugód lub jednostronnych deklaracji rząd zobowiązał się wypłacić wszystkim skarżącym łącznie 734 747 zł (najwyższa kwota uzgodnionego zadośćuczynienia wyniosła 31 000 zł, najniższa zaś – 5 300 zł);
- Naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji i/lub art. 6 ust. Konwencji z powodu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania lub przewlekłego prowadzenia postępowania karnego. Trybunał wydał **17** decyzji zatwierdzających ugody lub jednostronne deklaracje, zaś rząd zobowiązał się wypłacić skarżącym łącznie kwotę 251 200 zł.
- Naruszenia art. 3 Konwencji z powodu zastosowania wobec skarżącego dolegliwych warunków osadzenia (tzw. reżimu „osadzonego niebezpiecznego”) lub osadzenia w celi jednoosobowej, co zdaniem skarżącego stanowiło nieuzasadnioną dolegliwość wykonania kary. Trybunał wydał **8** decyzji zatwierdzających ugody lub jednostronne deklaracje, zaś rząd zobowiązał się wypłacić skarżącym łącznie kwotę 248 500 zł.
- Naruszenia art. 2 Konwencji z powodu niepodjęcia odpowiednich działań zmierzających do zapobieżenia popełnieniu samobójstwa przez osadzonego. W **2** sprawach Trybunał stwierdził niedopuszczalność skarg z powodu ich oczywistej bezzasadności (sprawa *Konopacka p. Polsce*; sprawa *Kałużna p. Polsce*, obie decyzje z dnia 17 lutego 2015 r.).
- Proceduralnego naruszenia art. 2 Konwencji z powodu nieprzeprowadzenia rzetelnego postępowania wyjaśniającego okoliczności śmierci najbliższych skarżących. W **2** sprawach Trybunał zatwierdził ugody na następujące kwoty: 40 000 zł (sprawa *Gniadek p. Polsce*, decyzja z dnia 20 stycznia 2015 r.) oraz 36 000 zł (sprawa *Jołkiewicz p. Polsce*, decyzja z dnia 6 stycznia 2015 r.).
- Naruszenia art. 6 Konwencji z powodu niezapewnienia dostępu do bezpłatnej pomocy prawnej w celu wniesienia kasacji (niestety z opisu spraw nie wynika, czy sprawy dotyczyły postępowania karnego czy cywilnego). Trybunał zatwierdził jednostronne deklaracje rządu w **2** takich sprawach. Skarżącym wypłacono po 8 000 zł zadośćuczynienia.

- Naruszenia art. 8 Konwencji z powodu nieudzielenia tzw. przepustki losowej osadzonemu w celu uczestniczenia w pogrzebie rodzica lub uroczystości I Komunii Świętej dziecka. Trybunał wydał 2 orzeczenia: decyzję zatwierdzającą ugodę w sprawie *Foerster p. Polsce* z dnia 27 stycznia 2015 r. oraz decyzję zatwierdzającą jednostronną deklarację rządu w sprawie *Janiszewski p. Polsce* z dnia 24 marca 2015 r. Rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu po 8 000 zł.

W pozostałych 8 sprawach rozpatrywane były zarzuty:

- 1) zbyt długotrwałego rozpatrywania wniosku oskarżonego, wobec którego wykonywano środek zabezpieczający umieszczenia w zamkniętym zakładzie leczniczym, o uchylenie stosowania tego środka (sprawa *Lorbiecki p. Polsce*, decyzja z dnia 30 czerwca 2015 r.; Trybunał zaaprobował jednostronną deklarację rządu, proponującą kwotę 15 000 zł zadośćuczynienia);
- 2) niehumanitarnego traktowania skarżącego w czasie zatrzymania (sprawa *Majewicz p. Polsce*, rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu 5 000 zł).
- 3) niezapewnienia odpowiedniej opieki medycznej w czasie osadzenia skarżącej, nieudzielenia przerwy w celu odbycia leczenia oraz niesporządzenia pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji – Trybunał uznał skargę w całości za niedopuszczalną z powodu jej oczywistej bezzasadności (sprawa *Szwed-Wójtowicz p. Polsce*, decyzja z dnia 21 kwietnia 2015 r.).
- 4) Niezapewnienia odpowiedniej pomocy medycznej w czasie osadzenia – sprawa *Hołownia p. Polsce*, uznana za niedopuszczalną z powodu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych;
- 5) niezapewnienia osadzonemu odpowiednich posiłków – sprawa *Gasiński p. Polsce* uznana za oczywiście bezzasadną;
- 6) zbyt długotrwałego stosowania wobec oskarżonego środka zapobiegawczego zakazu opuszczania kraju – sprawa *Kobiz p. Polsce*; rząd zawarł ugodę ze skarżącym zobowiązując się do wypłacenia mu kwoty 12 500 zł. (decyzja z dnia 10 marca 2015 r.)⁴.
- 7) naruszenia prawa do sądu, arbitralnego pozbawienia wolności oraz niezapewnienia odszkodowania za niezasadne pozbawienie wolności – sprawa *Zborowski p. Polsce* – Trybunał zaaprobował jednostronną deklarację rządu, oferującą skarżącemu 8 400 zł zadośćuczynienia (sprawa omówiona w dalszej części POESK).
- 8) naruszenia zakazu poniżającego traktowania i prawa do prywatności pokrzywdzonej w toku procesu karnego – Trybunał zaaprobował jednostronną deklarację rządu i kwotę 10 000 euro wypłaconą tytułem

⁴ Opis stanu faktycznego sprawy został zawarty w POESK 2014, nr 1.

zadośćuczynienia (sprawa *B.J. i S. J. p. Polsce*, decyzja z dnia 6 stycznia 2015 r., przedstawiona bliżej w dalszej części POESK).

II. Ocena stosowania skargi na przewlekłość postępowania przez polskie sądy przeprowadzona przez ETPCz w pilotażowym wyroku *Rutkowski i inni p. Polsce*

Dnia 7 lipca 2015 r. Trybunał wydał wyrok pilotażowy dotyczący bezpośrednio 3 skarżących oraz pośrednio dalszych 591 osób, których sprawy są obecnie rozpatrywane przez ETPCz. Wszystkie skargi dotyczą przewlekłości postępowań karnych lub cywilnych, w których skarżący wykorzystali krajowy środek skarżenia się na przewlekłość ale ich skargi nie zostały uwzględnione lub zostały uwzględnione ale sądy krajowe nie zasądziły odpowiedniej kwoty pieniężnej na rzecz skarżących.

Trybunał postanowił zastosować procedurę wyroku pilotażowego, bowiem w całej grupie spraw ujawniły się dwie dysfunkcje ustawy o skardze na przewlekłość postępowania: 1) tzw. „fragmentacja” czasu trwania postępowania przez sądy rozpoznające skargi na przewlekłość, skutkująca dokonywaniem oceny sposobu prowadzenia jedynie określonego etapu postępowania a nie jego całości, oraz 2) zasądzenie zbyt niskich kwot pieniężnych w razie uwzględnienia skargi na przewlekłość.

Trybunał wyznaczył rządowi termin 2 lat na rozwiązanie problemu systemowego nieprawidłowego funkcjonowania skargi na przewlekłość postępowań, odraczając na ten okres rozpoznanie 591 zawisłych spraw.

III. Informacje o sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących zagadnień ważnych dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych

Jeronovičs przeciwko Łotwie, skarga nr 44898/10 (**kluczowe zagadnienia:** skutki wyroku ETPCz stwierdzającego naruszenie proceduralnych obowiązków skutecznego ścigania czynu zabronionego, wznowienie postępowania przygotowawczego)

W 1998 r. skarżący złożył zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa polegającego na nadużyciu przymusu w czasie przesłuchiwanie go przez funkcjonariuszy policji w charakterze podejrzanego. Postępowanie karne wszczęte wskutek tego zawiadomienia zostało umorzone. W 2001 r. skarżący wniósł skargę do ETPCz (sprawa nr 547/02) zarzucając naruszenie art. 3 Konwencji z powodu niehumanitarnego traktowania w czasie przesłuchania oraz nieprzeprowadzenia rzetelnego postępowania wyjaśniającego okoliczności użycia przymusu w czasie przesłuchania. Rząd przedłożył jednostronną deklarację przyznającą naruszenie art. 3 Konwencji i zobowiązał się do wypłacenia skarżącemu zadośćuczynienia. Jednostronna deklaracja rządu została zaakceptowana przez Trybunał, co spowodowało skreślenie sprawy z listy skarg.

W 2010 r. organy procesowe odmówiły uwzględnienia wniosku skarżącego o wznowienie umorzonego postępowania karnego uznając, że złożenie przez rząd jednostronnej deklaracji przyznającej naruszenie art. 3 Konwencji nie może być uznane za „nowo ujawniony dowód” w rozumieniu przepisów krajowych.

Wobec odmowy wznowienia postępowania skarżący zniósł nową skargę do ETPCz argumentując, że pomimo przyznania przez rząd naruszenia art. 3 Konwencji przez funkcjonariuszy policji, nie wznowiono postępowania karnego w tej sprawie. Sprawa jest rozpatrywana na gruncie art. 3 Konwencji oraz art. 13 Konwencji (prawo do skutecznego środka odwoławczego). Dnia 3 lutego 2015 r. Izba ETPCz zdecydowała o przekazaniu sprawy do Wielkiej Izby.

Sprawa jest w toku.

*

Czernuszewicz przeciwko Polsce – skarga nr 2891/12⁵ (kluczowe zagadnienia: zaliczenie tymczasowego aresztowania na poczet kary a prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie; art. 5 ust. 5 Konwencji)

Skarżący był tymczasowo aresztowany od dnia 2 lutego 2004 r. do dnia 11 maja 2004 r. w toku postępowania przygotowawczego w sprawie o rozbój. Dnia 7 kwietnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Krośnie Odrzańskim uniewinnił go od zarzucanego mu czynu. Tymczasowe aresztowanie stosowane w tej sprawie zostało następnie zaliczone na poczet dwóch kar pozbawienia wolności orzeczonych wobec skarżącego w dwóch innych postępowaniach karnych.

Dnia 23 września 2011 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze nie uwzględnił wniosku skarżącego o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie stosowane w sprawie, która zakończyła się wyrokiem uniewinniającym. Sąd ustalił, że stosowanie tego środka było niewątpliwie niesłuszne, jednak uznał, że jego zaliczenie na poczet kar orzeczonych w innych sprawach stanowiło należyte zrekompensowanie szkód majątkowych i niemajątkowych spowodowanych tymczasowym aresztowaniem. Skarżący wniósł apelację od tego wyroku, która nie została uwzględniona przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu. Sąd odwoławczy powołał się na dominującą linię orzecznictwa, zgodnie z którą zaliczenie tymczasowego aresztowania na poczet kary wyłącza dopuszczalność skutecznego dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu niewątpliwie niesłusznego stosowania tego środka.

---

⁵ Opis stanu faktycznego zreferowany na podstawie informacji dostępnej pod adresem: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\"fulltext\":\[\"Czernuszewicz\"\],\"documentcollection2\":\[\"COMMUNICATEDCASES\",\"CLIN\",\"ADVISORYOPINIONS\",\"REPORTS\",\"RESOLUTIONS\"\],\"itemid\":\[\"001-150730\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\)

W skardze do ETPCz skarżący podniósł zarzut naruszenia art. 5 ust. 5 Konwencji i art. 7 Konwencji.

Trybunał skierował do rządu następujące pytania:

- 1) Czy w sprawie skarżącego znajduje zastosowanie art. 5 ust. 5 Konwencji ? Trybunał zwrócił uwagę na to, że sądy krajowe przyznały, iż tymczasowe aresztowanie skarżącego było niewątpliwie niesłuszne w rozumieniu art. 552 k.p.k.
- 2) Czy przyznanie, że tymczasowe aresztowanie było niewątpliwie niesłuszne jest równoznaczne ze stwierdzeniem, że w sprawie doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 lub art. 5 ust. 3 Konwencji?
- 3) Czy skarżący dysponował skutecznym środkiem dochodzenia odszkodowania za tymczasowe aresztowanie stosowane z naruszeniem art. 5 ust. 1 lub art. 5 ust. 3 Konwencji, jak tego wymaga art. 5 ust. 5 Konwencji?
- 4) Czy skarżący nadal posiada status „ofiary naruszenia Konwencji” w rozumieniu jej art. 34? Trybunał odwołał się do tego, że okres stosowania wobec niego tymczasowego aresztowania został zaliczony na poczet dwóch kar orzeczonych w innych sprawach.

Sprawa jest w toku.

IV. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz

Grabowski przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 30 czerwca 2015 r., skarga nr 57722/12 (**kluczowe zagadnienia:** pozbawienie wolności nieletniego, art. 5 ust. 1 Konwencji, art. 5 ust. 4 Konwencji)

Znaczenie orzeczenia/komentarz

Dawno już zapomniana praktyka uznawania, że skierowanie aktu oskarżenia do sądu powoduje zwolnienie z obowiązku przedłużania tymczasowego aresztowania oskarżonego, utrzymała się w nieco innej postaci w postępowaniu w sprawach nieletnich. Trybunał napiętnował w tej sprawie niewydawanie postanowień w kwestii dalszego pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich po tym, jak sąd zdecydował o prowadzeniu postępowania poprawczego. Z oczywistych względów taka praktyka, ukształtowana na gruncie art. 27 § 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, nie mogła być uznana za zgodną z art. 5 ust. 1 Konwencji.

Na uwagę zasługuje zwarte w wyroku wskazanie co do tego, jakie powinny być następstwa tego judykatu w systemie krajowym.

1. Stan faktyczny sprawy

Dnia 7 maja 2012 r. skarżący, wówczas niespełna 17-latek, został zatrzymany w związku z zarzutem popełnienia trzech rozbojów z użyciem niebezpiecznego narzędzia i usiłowania czwartego rozboju przy użyciu maczety. Tego samego dnia Sąd Rejonowy dla Krakowa-Krowodrzy zdecydował o wszczęciu postępowania wyjaśniającego oraz o umieszczeniu skarżącego w schronisku dla nieletnich na okres 3 miesięcy. Skarżący złożył zażalenie na to postanowienie. Dnia 10 lipca 2012 r. Sąd Okręgowy w Krakowie utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie.

Dnia 27 lipca 2012 r. Sąd Rejonowy postanowił o prowadzeniu postępowania poprawczego w tej sprawie.

Dnia 9 sierpnia 2012 r. obrońca złożył wniosek o natychmiastowe zwolnienie skarżącego ze schroniska argumentując, że 3-miesięczny okres, na który zastosowano ten środek upłynął dnia 7 sierpnia 2012 r. a nie zostało wydane postanowienie o jego przedłużeniu. Sekretariat sądu poinformował jednak obrońcę skarżącego, że w praktyce nie są wydawane decyzje o przedłużeniu umieszczenia w schronisku dla nieletnich, jeżeli sąd zdecydował wcześniej o prowadzeniu postępowania poprawczego.

Dnia 9 sierpnia 2012 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa – Krowodrzy postanowił nie uwzględnić wniosku obrońcy skarżącego. Dnia 16 sierpnia 2012 r. sąd poinformował obrońcę, że po podjęciu decyzji o skierowaniu sprawy do trybu poprawczego, co miało miejsce dnia 27 lipca 2012 r., nie dokonuje się przedłużania umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich, zgodnie z art. 27 § 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (dalej: u.p.n.).

Sąd osądził sprawę skarżącego w czasie rozprawy, która odbyła się w dniach 21 listopada 2012 r. i 9 stycznia 2013 r. Sąd uznał, że skarżący dopuścił się zarzucanych mu czynów karalnych i orzekł o umieszczeniu go w zakładzie poprawczym, przy czym wykonanie tego środka zawiesił na okres próby 2 lat. Skarżący został zwolniony ze schroniska dla nieletnich dnia 9 stycznia 2013 r.

2. Zarzuty skarżącego

W skardze do Trybunału skarżący zarzucił naruszenie art. 5 ust. 1 lit. d Konwencji z powodu pozbawienia go wolności bez wydania stosownej decyzji przez sąd. Skarżący podniósł ponadto, że nie przysługiwało mu żaden środek prawny, za pomocą którego mógłby kwestionować legalność umieszczenia go w schronisku dla nieletnich po dniu 7 sierpnia 2012 r. Trybunał postanowił zbadać drugi zarzut na gruncie art. 5 ust. 4 Konwencji.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

Rząd złożył w tej sprawie jednostronną deklarację przyznającą naruszenie art. 5 ust. 1 lit. d Konwencji, która jednak nie została zaaprobowana przez Trybunał. Do postępowania w charakterze interwenienta została dopuszczona Helsińska Fundacja

Praw Człowieka. Fundacja przedłożyła opinię, z której wynikało, że w praktyce art. 27 § 3 u.p.n. jest poddawany wykładni, zgodnie z którą nie jest konieczne wydanie postanowienie o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, jeżeli sprawa została skierowana do postępowania poprawczego.

3.1. W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji

Trybunał przypomniał, że pozbawienie wolności, aby było zgodne z art. 5 ust. 1 Konwencji, musi być nie tylko stosowane „w trybie ustalonym przez prawo”, ale również nie może być arbitralne. Prawo krajowe regulujące stosowanie środka polegającego na pozbawieniu wolności powinno być precyzyjne na tyle, aby zagwarantować poszanowanie zasady pewności prawa. Prawo to musi być dostępne i precyzyjne, żeby osoby podlegające temu prawu mogły przewidzieć jego konsekwencje, co ma je uchronić przed arbitralnością władzy. Przesłanki pozbawienia wolności powinny być określone w prawie krajowym w jasny sposób.

Odnosząc te ogólne zasady do sytuacji skarżącego, Trybunał ustalił, że od dnia 7 sierpnia 2012 r., kiedy to upłynął 3-miesięczny okres pobytu skarżącego w schronisku, aż do dnia 9 stycznia 2013 r., nie zostało wydane żadne orzeczenie sądowe upoważniające do stosowania wobec skarżącego środka polegającego na pozbawieniu wolności. Sytuacja skarżącego była wynikiem praktyki ukształtowanej na gruncie art. 27 § 3 u.p.n. Trybunał orzekł, że ustawa, która w tak nieprecyzyjny sposób reguluje kwestię przedłużania pobytu skarżącego w schronisku dla nieletnich, nie jest prawem, którego jakość byłaby zgodna z art. 5 ust. 1 Konwencji. Nieprecyzyjność tej regulacji doprowadziła do przetrzymywania skarżącego z schronisku bez wydania jakiegokolwiek decyzji sądowej.

W § 50 wyroku Trybunał podkreślił, że również sposób stosowania art. 27 u.p.n. jest sprzeczny z zasadą pewności prawa, która stanowi jeden z podstawowych elementów praworządności. W uzasadnieniu orzeczenia Trybunał kilkakrotnie odwołał się do wyroku w sprawie *Baranowski p. Polsce* z dnia 28 marca 2000 r., dotyczącego podobnej praktyki niewydawania postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu w postępowaniu karnym (dopuszczalnej na gruncie k.p.k. z 1969 r.).

Zdaniem Trybunał przewidziany przez art. 27 § 6 u.p.n. maksymalny czas umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich jest ważną gwarancją ochrony jego praw, jednak nie zmienia, ani tym bardziej nie poprawia, sytuacji skarżącego. Pomimo obowiązywania tej gwarancji skarżący był pozbawiony wolności przez 5 miesięcy i 2 dni bez wydania orzeczenia sądu dotyczącego zasadności stosowania tego środka. Z tego powodu było to pozbawienie wolności sprzeczne z art. 5 ust. 1 Konwencji.

3.2. W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji

Skarżący twierdził, że po dniu 7 sierpnia 2012 r. nie mógł uruchomić żadnej sądowej procedury kontroli zasadności pozbawienia go wolności w schronisku dla nieletnich. Trybunał ocenił ten zarzut przez pryzmat wymogów art. 5 ust. 4 Konwencji. Przypomniał najpierw znaczenie prawa do okresowej sądowej kontroli zasadności pozbawienia wolności. Następnie ETPCz ustalił, że skarżący złożył wniosek o uchylenie stosowanego wobec niego środka, którego sąd nie uwzględnił, wydając dnia 9 sierpnia 2012 r. bardzo lapidarnie uzasadnione postanowienie. Trybunał ocenił, że wniosek ten był złożony na podstawie art. 254 k.p.k., który znajdował zastosowanie w postępowaniu poprawczym z mocy art. 20 u.p.n. (w brzmieniu sprzed dnia 2 stycznia 2014 r. – wyjaśnienie autorki). Trybunał podkreślił, że w uzasadnieniu postanowienia o oddaleniu tego wniosku sąd nie odniósł się do zasadniczego zarzutu podniesionego przez skarżącego, mianowicie niewydania sądowej decyzji o przedłużeniu pozbawienia wolności wobec skarżącego.

Najpierw Trybunał rozważył, czy wniosek o uchylenie stosowania środka polegającego na umieszczeniu w schronisku dla nieletnich spełnia wymogi sądowej procedury kontrolnej, przewidziane przez art. 5 ust. 4 Konwencji. Ostatecznie Trybunał uznał, że nie musi definitywnie odpowiadać na to pytanie. Stwierdził jedynie, że „nie jest przekonany” (ang. *is not persuaded*), że procedura ta może być uznana za spełniającą wymogi art. 5 ust. 4 Konwencji, a to wobec faktu, iż podstawą pozbawienia skarżącego wolności po dniu 7 sierpnia 2012 r. była jedynie decyzja o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu poprawczym a nie decyzja o przedłużeniu umieszczenia w schronisku dla nieletnich.

Ostatecznie Trybunał stwierdził, że nawet przy założeniu, że wniosek skarżącego uruchamiał procedurę kontrolną w rozumieniu art. 5 ust. 4 Konwencji, sposób rozpoznania tego wniosku nie spełniał wymogów tego przepisu. Nie jest zadaniem sądu orzekającego w postępowaniu kontrolnym ustosunkowanie się do każdego argumentu podniesionego we wniosku. Jednak zignorowanie konkretnych zarzutów podważających legalność pozbawienia wolności i nieustosunkowanie się do nich powoduje, że nie można uznać procedury kontrolnej za efektywną. Tymczasem Sąd Rejonowy dla Krakowa – Krowodrza nie wyjaśnił podstawy prawnej dalszego umieszczenia nieletniego w schronisku i ograniczył się do przypomnienia, że zarzucono mu popełnienie poważnych czynów karalnych.

Zdaniem ETPCz te okoliczności są wystarczające dla uznania, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji.

4. Stanowisko Trybunału co do sposobu wykonania wyroku przez Polskę

Trybunał zdecydował się zasugerować rządowi sposób wykonania tego wyroku (§§ 65-68 uzasadnienia). Podkreślił, że problem ujawniony w omawianej sprawie może

stać się przyczyną wniesienia innych zasadnych skarg przeciwko Polsce. ETPCz przywołał dane przedłożone przez interweniującą w sprawie Helsińską Fundację Praw Człowieka, z których wynika, że podobny sposób procedowania zastosowano wobec 340 nieletnich (dane na dzień 27 grudnia 2012 r.). Dlatego zdaniem Trybunału pożądane byłoby przyjęcie tzw. środków generalnych w ramach wykonania tego wyroku.

Trybunał podkreślił, że problem wskazany w tym wyroku był wcześniej przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich, który zwrócił się do Ministerstwa Sprawiedliwości z prośbą o podjęcie odpowiednich prac legislacyjnych. Jak ustalił ETPCz, takich działań nie podjęto. Problemu zidentyfikowanego w orzeczeniu nie rozwiązują też zmiany wprowadzone do u.p.n. ustawą z dnia 30 sierpnia 2013 r. Dlatego, zdaniem Trybunału, „państwo powinno podjąć działania legislacyjne lub inne odpowiednie środki” mające na celu wyeliminowanie praktyki stosowania art. 27 u.p.n. ujawnionej w tym wyroku i spowodować, żeby każdy okres umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich znajdował podstawę prawną w odpowiedniej decyzji sądowej. Przyjęte środki powinny zniwelować oba naruszenia stwierdzone w tym wyroku.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie. Trybunał zasądził na rzecz skarżącego 5 000 euro zadośćuczynienia.

*

Stettner przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 24 marca 2015 r., skarga nr 38510/06 (**kluczowe zagadnienia:** przewlekłość tymczasowego aresztowania, art. 5 ust. 3 Konwencji; sprawność sprawowania kontroli stosowania tymczasowego aresztowania, art. 5 ust. 4 Konwencji).

Znaczenie orzeczenia/komentarz

W tej sprawie ETPCz oceniał zasadność stosowania tymczasowego aresztowania wobec skarżącego przez okres 6 miesięcy na podstawie przesłanki szczególnej z art. 258 § 2 k.p.k. Trybunał miał więc okazję wypowiedzieć się na temat dopuszczalności tymczasowego aresztowania osoby z powodu grożącej jej surowej kary, rodzącej domniemanie utrudniania prawidłowego toku postępowania. ETPCz odniósł się także do uchwały SN z dnia 19 stycznia 2012 r. (I KZP 18/11), uznając zastosowanie w sprawie skarżącego wykładni art. 258 § 2 k.p.k. przyjętej przez Sąd Najwyższy za zgodne z Konwencją.

Drugi zarzut dotyczył znanej i identyfikowanej w wielu sprawach przeciwko Polsce kwestii sprawności rozpatrywania wniosków oskarżonego o uchylenie tymczasowego aresztowania lub zażaleń na postanowienia o przedłużeniu stosowania tego środka. W świetle dotychczasowego orzecznictwa nie zaskakuje ocena Trybunału, że trwające 86 dni rozpoznanie zażalenia skarżącego na postanowienie o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania jest sprzeczne z art. 5 ust. 4 Konwencji.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący, chirurg z wieloletnim stażem pracy, został tymczasowo aresztowany dnia 1 czerwca 2006 r. w związku z zarzutami przyjmowania korzyści majątkowych od pacjentów. Sąd Rejonowy w Lublinie zastosował tymczasowe aresztowanie wobec skarżącego na okres 3 miesięcy. W uzasadnieniu postanowienia sąd wskazał na przesłankę z art. 258 § 2 k.p.k. argumentując, że podejrzenie popełnienia czynów zabronionych znajduje potwierdzenie w zeznaniach świadków, skarżącemu grozi kara o górnej granicy ustawowego zagrożenia co najmniej 8 lat za każdy z zarzucanych mu czynów i jednocześnie nie zachodzą przesłanki z art. 259 k.p.k. Dnia 22 czerwca 2006 r. Sąd Okręgowy w Lublinie utrzymał w mocy to postanowienie.

Dnia 28 sierpnia 2006 r. Sąd Rejonowy w Lublinie postanowił o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania wobec skarżącego na okres kolejnych trzech miesięcy, tj. do dnia 1 grudnia 2006 r. Sąd podkreślił, że śledztwo nie mogło być ukończone w terminie 3 miesięcy z powodu konieczności przesłuchania dużej ilości świadków – pacjentów skarżącego. Zdaniem sądu nadal istniało ryzyko utrudniania prawidłowego toku postępowania, wynikające z grożącej skarżącemu surowej kary, potwierdzone ilością stawianych mu zarzutów i ich charakterem. Sąd zbadał też podnoszoną przez skarżącego konieczność uchylenia tymczasowego aresztowania z powodu jego złego stanu zdrowia. Jednak sąd dysponował opinią lekarską, z której wynikało, że skarżący może przebywać w warunkach więziennych.

Dnia 29 sierpnia 2006 r. skarżący złożył zażalenie na to postanowienie, podnosząc m.in. argumenty dotyczące złego stanu zdrowia. Sąd Okręgowy w Lublinie rozpoznawał zażalenie skarżącego dnia 31 sierpnia 2006 r., jednak odroczył wydanie postanowienia na wniosek obrońcy skarżącego, który zażądał uzyskania opinii o stanie zdrowia skarżącego przed rozpoznaniem zażalenia. Skarżący został zbadany przez lekarza z ambulatorium aresztu śledczego dnia 22 września 2006 r. Lekarz stwierdził u skarżącego bezdech senny oraz kardiomiopatię przerostową, jednak uznał, że ogólny stan zdrowia skarżącego jest dobry i może on przebywać w warunkach więziennych. Kolejne posiedzenie Sądu Okręgowego, wyznaczone na 28 września 2006 r., zostało jednak odroczone, gdyż sąd uznał za konieczne uzyskanie opinii biegłego z zakresu medycyny sądowej co do tego, czy stan zdrowia skarżącego nie jest przeszkodą dla jego tymczasowego aresztowania. Sąd zwrócił się o opinię do Lubelskiej Akademii Medycznej, która jednak odmówiła sporządzenia ekspertyzy ze względu na to, że skarżący był pracownikiem Akademii.

Ostatecznie dnia 17 października 2006 r. sąd zwrócił się o opinię do Akademii Medycznej w Poznaniu. Opinia została przedłożona sądowi dnia 15 listopada 2006 r. Sporządzono ją wyłącznie na podstawie dokumentacji medycznej skarżącego. Z opinii wynikało, że skarżący może przebywać w areszcie, zalecono jednak częste kontrole lekarskie i używanie respiratora. Ostatecznie dnia 23 listopada 2006 r. Sąd Okręgowy w Lublinie utrzymał w mocy postanowienie o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania wobec skarżącego.

Dnia 29 listopada 2006 r. Sąd Rejonowy w Lublinie przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania wobec skarżącego do dnia 1 marca 2007 r. Jednocześnie sąd orzekł, że skarżący zostanie zwolniony z aresztu, jeżeli zapłaci

30 000 zł poręczenia majątkowego. Dnia 30 listopada 2006 r. skarżący został zwolniony z aresztu po wpłaceniu kwoty poręczenia.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił naruszenie art. 3 Konwencji przez niezapewnienie mu odpowiedniej opieki medycznej w czasie pobytu w areszcie tymczasowym. Powołując się na ten sam przepis twierdził, że jego stan zdrowia uległ pogorszeniu z powodu stosowania tymczasowego aresztowania. Oba zarzuty zostały uznane za niedopuszczalne, pierwszy z powodu jego oczywistej bezzasadności, zaś drugi – z powodu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych. Rozstrzygnięcie ETPCz dotyczące tych zarzutów nie będzie omówione w tym opracowaniu. Pozostałe zarzuty skarżącego dotyczyły prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego, mianowicie nieuzasadnionego stosowania tymczasowego aresztowania przez okres 6 miesięcy oraz naruszenia prawa do bezzwłocznego rozpoznania zażalenia na postanowienie o przedłużeniu tego środka zapobiegawczego (art. 5 ust. 4 Konwencji).

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

3.1. W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji

Skarżący argumentował, że nie jest zgodne z Konwencją stosowanie tymczasowego aresztowania wyłącznie na podstawie ryzyka utrudniania postępowania karnego z powodu grożącej oskarżonemu surowej kary. Zdaniem skarżącego art. 258 § 2 k.p.k. daje możliwość niemalże automatycznego stosowania tymczasowego aresztowania, jeżeli za zarzucane oskarżonemu przestępstwo grozi surowa kara. Trybunał nie zgodził się z tą argumentacją. W § 80 wyroku stwierdził, że wynikające z art. 258 § 2 domniemanie utrudniania prawidłowego toku postępowania z powodu grożącej oskarżonemu surowej kary nie jest samo w sobie sprzeczne z art. 5 ust. 3 Konwencji. Trybunał przypomniał swoje dotychczasowe orzecznictwo, zgodnie z którym waga zarzutów stawianych oskarżonemu nie może uzasadniać długich okresów stosowania tymczasowego aresztowania (ang. *long periods of detention*). Po upływie pewnego czasu (ang. *certain lapse of time*) domniemanie wynikające z art. 258 § 2 k.p.k. przestaje stanowić wystarczającą przesłankę dla dalszego pozbawienia wolności oskarżonego.

Podobnie jak Sąd Najwyższy w uchwale I KZP 18/11, także ETPCz zwrócił uwagę, że powołanie się na przesłankę szczególną z art. 258 § 2 k.p.k. musi uwzględniać także ogólne wymogi art. 249 § 1 k.p.k. Trzeba też oceniać zasadność aresztowania stosowanego na tej podstawie przez pryzmat okoliczności sprawy oraz długości samego środka zapobiegawczego. Zawsze też zasadność powołania się na tę przesłankę tymczasowego aresztowania musi być należycie uargumentowana przez sąd.

Zdaniem ETPCz sądy orzekające w przedmiocie tymczasowego aresztowania skarżącego traktowały ten środek jako *ultima ratio*, o czym najdobitniej świadczy treść uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 29 listopada 2006 r. Sąd stwierdził w nim, że nadal zachodzą okoliczności wskazane w art. 258 § 2 k.p.k., jednak zastosowanie dyrektywy z art. 257 § 1 k.p.k. nakazuje zbadać, czy istnieje uzasadnione ryzyko utrudniania postępowania karnego przez oskarżonego. Sąd nie stwierdził takiego ryzyka, dlatego orzekł o zastosowaniu poręczenia majątkowego. Zdaniem Trybunału takie zastosowanie przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k. było zgodne z później wydana uchwałą Sądu Najwyższego w sprawie I KZP 18/11.

Podsumowując, Trybunał stwierdził, że w sprawie nie doszło do naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji.

3.2. W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji

Trybunał na wstępie przypomniał, że z art. 5 ust. 4 Konwencji wynika obowiązek sprawnego wydania decyzji w przedmiocie zasadności dalszego stosowania tymczasowego aresztowania. W sprawie skarżącego rozpoznanie zażalenia na postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania trwało 86 dni. Rząd argumentował, że to sam skarżący przyczynił się do wydłużenia tego incydentalnego postępowania, dwukrotnie wnosząc o wydanie opinii lekarskiej co do jego stanu zdrowia. Trybunał podkreślił, że niefortunne zwrócenie się do Akademii Medycznej w Lublinie o wydanie opinii o stanie zdrowia skarżącego – pracownika tej Akademii, spowodowało przedłużenie postępowania o blisko 3 tygodnie. Pozyskanie opinii lekarskiej od Akademii Medycznej w Poznaniu trwało prawie miesiąc. Dalsza zwłoka nastąpiła po uzyskaniu tej opinii. Sąd wydał postanowienie dopiero 8 dni po uzyskaniu opinii, przy czym opinia została opracowana wyłącznie na podstawie dokumentacji medycznej, bez przeprowadzenia badania skarżącego. Wobec tych okoliczności ETPCz stwierdził, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji.

Trybunał zasądził na rzecz skarżącego kwotę 2 000 euro zadośćuczynienia.

*

Kubiak przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 21 kwietnia 2015 r., skarga nr 2900/11 (**kluczowe zagadnienia:** art. 8 Konwencji, ochrona prawa skazanego do prywatności i życia rodzinnego, tzw. przepustka losowa)

Znaczenie orzeczenia/komentarz

Już wielokrotnie Trybunał uwzględniał skargi przeciwko Polsce, w których skarżący podnosili zarzut bezzasadnej odmowy udzielenia tzw. przepustki losowej skazanemu w celu wzięcia udziału w ważnej uroczystości rodzinnej, jak np. pogrzeb rodzica. W wielu podobnych sprawach rząd zawierał ugody ze skarżącymi lub składał jednostronne deklaracje, zazwyczaj oferując wypłatę 8 000 zł. zadośćuczynienia. W przedstawionej poniżej sprawie Trybunał stwierdził brak naruszenia art. 8 Konwencji. Zdecydowały o tym jej szczególne okoliczności, przede wszystkim spóźnione

złożenie wniosku o udzielenie przepustki. Należy podkreślić, że zmieniony w 2011 r. art. 141a § 1 k.k.w. powierza dyrektorowi zakładu karnego kompetencję do zezwolenia skazanemu na opuszczenie zakładu karnego z przyczyn losowych. Zmiana ta miała m.in. na celu skrócenie czasu podejmowania decyzji w przedmiocie wniosku skazanego o udzielenie przepustki losowej.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został skazany za zabójstwo w 2010 r. W 2016 r. powinien zakończyć odbywanie kary pozbawienia wolności.

Dnia 23 grudnia 2010 r. zmarła babka skarżącego. Dnia 29 grudnia 2010 r. rano skarżący otrzymał telegram z informacją o śmierci babki i dacie pogrzebu, wyznaczonej na 30 grudnia 2010 r. o godz. 12 w Zgierzu, mieście oddalonym o około 100 km od miejsca odbywania kary. Tego samego dnia, tj. 29 grudnia 2010 r. skarżący złożył wniosek o udzielenie mu przepustki losowej w celu wzięcia udziału w pogrzebie babki. Wniosek ten został przekazany faksem do Sądu Okręgowego we Włocławku o godz. 14.46.

Postanowieniem z dnia 30 grudnia 2010 r. sędzia penitencjarny odmówił uwzględnienia wniosku, uzasadniając to: rodzajem przestępstwa, za jakie został skazany skarżący, złą opinią o skazanym oraz odległym terminem zakończenia odbywania kary. Postanowienie zostało doręczone skarżącemu dnia 31 grudnia 2010 r.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił naruszenie art. 8 Konwencji z powodu odmowy udzielenia mu zgody na opuszczenie zakładu karnego w celu wzięcia udziału w pogrzebie babki.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

Trybunał najpierw przypomniał, że art. 8 Konwencji nie gwarantuje osadzonemu bezwarunkowego prawa do opuszczenia zakładu karnego w celu uczestniczenia w pogrzebie osoby najbliższej. Decyzja w tym zakresie należy do organów krajowych, które muszą ocenić zasadność wniosku w świetle okoliczności konkretnej sprawy. Kompetencja Trybunału ogranicza się do oceny tej decyzji przez pryzmat wymogów art. 8 Konwencji, przy uwzględnieniu marginesu swobody organów krajowych. Jednocześnie każde ograniczenie praw skazanego powinno być należycie uzasadnione, jako niezbędne w społeczeństwie demokratycznym.

Trybunał nie miał wątpliwości, że ingerencja w prawo skazanego do prywatności, polegająca na odmowie przepustki losowej, była przewidziana przez prawo oraz podjęta w celu ochrony porządku publicznego i zapobiegania przestępstwom. Pozostało jedynie ocenić, czy ingerencja ta była „konieczna w społeczeństwie demokratycznym”.

Trybunał uznał, że powody podane w uzasadnieniu postanowienia o odmowie udzielenia zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego były istotne i wskazywały na brak gwarancji powrotu skazanego do zakładu karnego w razie udzielenia przepustki. Jednak takie ustalenie nie przesądziło jeszcze o akceptacji Trybunału dla odmowy udzielenia przepustki. Wskazał on bowiem, że potencjalnie możliwe było udzieleni przepustki pod eskortą. Następnie Trybunał odniósł się do tego, czy możliwe było zorganizowanie eskorty dla skarżącego w tak krótkim czasie. Po przeanalizowaniu przebiegu postępowania w przedmiocie wniosku skarżącego Trybunał ocenił, że organy krajowe nie dysponowały wystarczającym czasem na zorganizowanie eskorty. Trybunał podkreślił bardzo późne przekazanie skarżącemu wiadomości o śmierci babki, na dzień przed jej pogrzebem. Wniosek skarżącego został rozpatrzony sprawnie i rzetelnie. Mając zatem na względzie szczególne okoliczności tej sprawy, Trybunał ocenił, że odmawiając skarżącemu zgody na opuszczenie zakładu karnego w celu udziału w pogrzebie babki organy krajowe nie przekroczyły „marginesu swobody oceny” zasadności wniosku. W rezultacie rzezona odmowa była „konieczna w społeczeństwie demokratycznym” dla ochrony usprawiedliwionego celu i nie doszło do naruszenia art. 8 Konwencji.

*

B.J. i S.J. przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 6 stycznia 2015 r., skarga nr 52520/12 (**kluczowe zagadnienia:** pozytywne obowiązki państwa, prawo do prywatności, art. 3 Konwencji, ochrona praw ofiar w postępowaniu karnym).

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżącymi są matka (B.J.) i córka (S.J.). Dnia 19 marca 2008 r. S.J., wówczas czternastolatka, poszła na wagar z kolegami i koleżanką E. i innymi kolegami szkolnymi. Uczniowie przebywali w pomieszczeniach lokalnego budynku straży pożarnej. Chłopcy, których znała ze szkoły, zaoferowali jej wódkę i wino. W pewnym momencie S.J. straciła przytomność, natomiast kiedy ją odzyskała, była gwałcona przez kolegów, którzy jednocześnie robili zdjęcia aparatem drugiej skarżącej.

Dnia 15 maja 2008 r. pierwsza skarżąca (matka) złożyła wniosek o ściganie sprawców zgwałcenia. Dnia 20 maja 2008 r. S.J. została przesłuchana przez prokuratora w tzw. niebieskim pokoju. Dnia 28 sierpnia 2008 r. prokurator przekazał sprawę do sądu rodzinnego. Dalej sprawa toczyła się na podstawie przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Druga skarżąca była dwukrotnie przesłuchiwana w toku tego postępowania: dnia 19 lutego 2009 r. i w ponownym postępowaniu pierwszoinstancyjnym po uchyleniu wyroku – dnia 4 lutego 2011 r. W czasie przesłuchania w dniu 19 lutego 2009 r., pomimo wcześniejszych zapewnień, że skarżąca nie będzie narażona na kontakt z nieletnimi, do takiego kontaktu doszło, co zdestabilizowało psychicznie pokrzywdzoną.

Ostatecznie, po dwukrotnym rozpoznaniu sprawy, jeden z czterech nieletnich został uniewinniony, zaś wobec pozostałych trzech sąd orzekł umieszczenie w zakładzie poprawczy, które następnie warunkowo zawiesił na okres próby 2 lat. Prawomocny wyrok został wydany dopiero dnia 8 lutego 2012 r.

2. Zarzuty skarżących

Skarżące podniosły zarzuty naruszenia art. 3, 8 i 13 Konwencji. Argumentowały, że skarżąca S.J. była trzykrotnie przesłuchiwana w toku postępowania, w czasie tej czynności nie wzięto pod uwagę jej wieku i rodzaju czynu karalnego, którego nieletni dopuścili się wobec niej. Ponadto skarżące twierdziły, że postępowanie trwało zbyt długo, co narażało drugą skarżącą na stres. Zarzucały też, że we względu na tryb postępowania w jakim sądzono nieletnich, nie mogły zrealizować w pełni swych uprawnień procesowych wynikających ze statusu pokrzywdzonego.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

Po nieudanej próbie zawarcia ugody, rząd złożył w tej sprawie jednostronną deklarację, przyznając, że doszło do naruszenia prawa drugiej skarżącej do prywatności (art. 8 Konwencji), jak również naruszenia pozytywnego obowiązku ochrony skarżącej przed nieludzkim lub poniżającym traktowaniem (art. 3 Konwencji). Rząd przyznał również, że skarżące nie miały do dyspozycji skutecznego środka odwoławczego, jak tego wymaga art. 13 Konwencji. Rząd zobowiązał się wypłacić skarżącym 10 000 euro.

Trybunał zaaprobował jednostronną deklarację, uznając, że problematyka naruszenia pozytywnych obowiązków proceduralnych państwa, wynikających z art. 3 i 8 Konwencji, została już poruszona w wielu sprawach, w tym także w orzeczeniach wydanych przeciwko Polsce. Trybunał powołał się na sprawy: *Karbowniczek p. Polsce* (wyrok z dnia 27 września 2011 r.), *Wiktorko p. Polsce* (wyrok z dnia 31 marca 2009 r.) i *Grzywaczewski p. Polsce* (wyrok z dnia 31 maja 2012 r.). Przywołując orzecznictwo przeciwko innym państwom Rady Europy, Trybunał podkreślił też, że istnieje pozytywny obowiązek efektywnego ścigania przestępstwa zgwałcenia. Uznał jednocześnie, że został on obszernie objaśniony w judykaturze.

Trybunał zaaprobował też zaproponowaną przez rząd kwotę zadośćuczynienia, jako zgodną z standardami wyznaczonymi w orzecznictwie w podobnych sprawach.

Mając na względzie te okoliczności, Trybunał zdecydował jednogłośnie o skreśleniu sprawy z listy skarg na podstawie art. 37 ust. 1 c Konwencji.

Komentarz

O ile rzeczywiście mamy obfite orzecznictwo dotyczące pozytywnych obowiązków państwa wynikających z art. 3 lub 8 Konwencji, o tyle nie ma zbyt wielu spraw, w tym

żadnej polskiej, w której Trybunał wypowiedziałby się na temat zakresu ochrony praw ofiar małoletnich w związku z ich przesłuchaniem jako osobowych źródeł dowodowych w procesie karnym (por. pierwsze takie orzeczenie ETPCz omówione w dalszej części *Przeglądu* – sprawa *Y. przeciwko Słowenii*). Jest to bardzo ważne i kontrowersyjne zagadnienie, skoro z art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji wynika prawo oskarżonego do zadawania pytań „świadkom oskarżenia”. Problem dotyczy zatem wytyczenia granicy między ochroną praw oskarżonego i jednoczesnym poszanowaniem prawa pokrzywdzonego do prywatności, w tym jego integralności psychicznej w toku procesu. W omówionej sprawie problemem było raczej wytyczenie tych granic a nie kwestia efektywności ścigania. Dlatego uważam, że Trybunał aprobując jednostronną deklarację rządu i skreślając sprawę z listy skarg pozbawił się dogodnej okazji do wyłożenia swoich poglądów na temat tego, na ile można chronić ofiarę przed wielokrotnym przesłuchiowaniem nie naruszając jednocześnie prawa oskarżonego do rzetelnego procesu. Merytoryczna wypowiedź Trybunału w tej kwestii byłaby bardzo pożądana i z pewnością pomocna dla polskich sądów.

*

Zborowski przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 3 marca 2015 r., skargi nr 46307/09 i 72932/12 (**kluczowe zagadnienia:** prawo do odszkodowania za przewlekłe tymczasowe aresztowanie; art. 6 EKPCz, prawo do bezstronnego sądu).

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący już trzykrotnie uzyskał korzystne dla siebie wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W 2006 r. Trybunał stwierdził naruszenie jego prawa do wolności osobistej przez zbyt długotrwałe i nieuzasadnione stosowanie tymczasowego aresztowania (skarga nr 13532/03, wyrok z dnia 31 października 2006 r.). W 2008 r. Trybunał w drugim wyroku orzekł naruszenie jego prawa do prywatności przez cenzurowanie korespondencji skarżącego z jego obrońcą, organami państwowymi oraz kancelarią Trybunału (skarga nr 45133/06, wyrok z dnia 15 stycznia 2008 r.). Trzeci wyrok wobec skarżącego zapadł dnia 22 kwietnia 2008 r. Trybunał stwierdził w nim naruszenie art. 8 Konwencji w powodu cenzurowania korespondencji skarżącego z jego obrońcą w okresie od dnia 5 lutego do dnia 17 października 2001 r. (skarga nr 39519/05).

Od 2001 r. wobec skarżącego, który był radcą prawnym, prowadzono postępowanie karne w sprawie o liczne oszustwa. W pierwszej instancji w sprawie tej orzekł Sąd Rejonowy w Szamotułach. Pierwszy nieprawomocny wyrok skazujący został wydany wobec skarżącego dnia 23 kwietnia 2004 r. Po uchyleniu tego wyroku przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, dnia 26 czerwca 2007 r. Sąd Rejonowy w Szamotułach, orzekając w składzie jednego asesora i dwóch ławników, wydał ponownie wyrok skazujący skarżącego. Skarżący został uznany za winnego pięciu oszustw i skazany

na karę łączną 8 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 40 000 zł. Sąd orzekł również środek karny zakazu wykonywania zawodu radcy prawnego przez okres 8 lat.

Dnia 12 lutego 2009 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji. Powołując się na wyrok TK dotyczący asesorów, Sąd Okręgowy uznał zarzut nieprawidłowej obsady sądu pierwszej instancji za niezasadny. Kasacja skarżącego od tego wyroku została rozpoznana dnia 14 stycznia 2010 r. Sąd Najwyższy uchylił wyrok sądu odwoławczego uznając za słuszny zarzut naruszenia art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 k.p.k., przez niesłuszne oddalenie wniosku skarżącego o wyłączenie dwóch sędziów sądu odwoławczego.

Dnia 9 marca 2011 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu wydał wyrok, którym utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji. Sąd uznał, że udział asesora w składzie orzekającym w pierwszej instancji był zgodny z regułami procesowymi. Skarżący wniósł kasację od tego wyroku, w której zarzucił m.in. niesłuszne nieuwzględnienie przez sąd odwoławczy jego zarzutu dotyczącego udziału asesora w składzie orzekającym w pierwszej instancji. Sąd Najwyższy rozpoznął tę kasację dnia 17 maja 2012 r. wydając wyrok, w którym uchylił wyrok sądu odwoławczego jedynie w odniesieniu do jednego rozstrzygnięcia. Sąd Najwyższy uznał za bezzasadne zarzuty skarżącego dotyczące wyznaczenia składu orzekającego, jak również orzekania w pierwszej instancji przez asesora.

Od ponownego wyroku sądu odwoławczego skarżący ponownie wniósł kasację, która została oddalona jako oczywiście bezzasadna dnia 10 grudnia 2013 r.⁶

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący skierował do Trybunału dwie skargi. W pierwszej podniósł zarzut naruszenia art. 5 ust. 5 Konwencji z powodu braku krajowej drogi prawnej dochodzenia odszkodowania za nadmiernie długotrwałe i, w rezultacie, niesłuszne tymczasowe aresztowanie. Zdaniem skarżącego, pomimo uzyskania przez niego wyroku ETPCz stwierdzającego naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji, nie miał on możliwości ubiegania się o odszkodowanie za przewlekłe tymczasowe aresztowanie. Powołując się na uchwałę SN z dnia 20 września 2007 r. (I KZP 28/07) skarżący argumentował, że zaliczenie okresu stosowania tymczasowego aresztowania na poczet kary wyłącza możliwość ubiegania się o odszkodowanie za niesłuszne pozbawienie wolności. Drugi zarzut skarżącego dotyczył naruszenia prawa do sądu niezależnego z powodu orzekania w jego sprawie przez asesora.

⁶ Przebieg postępowania karnego w sprawie skarżącego referuję na podstawie zarówno decyzji ETPCz z dnia 3 marca 2015 r., jak i opisu stanu faktycznego skargi przedstawionego w czasie zakomunikowania skargi rządowi, dostępnego pod adresem: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"fulltext\":\[\"Zborowski\"\],\"sort\":\[\"kpdata Descending\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\", \"CHAMBER\", \"COMMUNICATEDCASES\"\],\"itemid\":\[\"001-144074\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)

W drugiej skardze skarżący stwierdził, że asesor orzekający w jego sprawie w pierwszej instancji nie był niezależny, gdyż 37% uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji wydanego w ponownym postępowaniu zostało skopiowane z pierwszego wyroku wydanego w pierwszym postępowaniu.

Skarżący podniósł też zarzut naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji z tego powodu, że został zwolniony z aresztu śledczego dopiero dnia 18 stycznia 2010 r., podczas gdy Sąd Najwyższy zdecydował o uchyleniu wobec niego tymczasowego aresztowania dnia 14 stycznia 2010 r.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

Po nieudanej próbie zawarcia ugody, rząd złożył w tej sprawie jednostronną deklarację, przyznając, że doszło do naruszenia praw skarżącego wyrażonych w: art. 6 ust. 1, art. 5 ust. 1 i art. 5 ust. 5 Konwencji. Rząd zobowiązał się wypłacić skarżącemu 8 400 zł.

Skarżący kwestionował dopuszczalność zaaprobowania jednostronnej deklaracji rządu, jak również kwotę zaproponowaną przez rząd. W odniesieniu do zarzucanego naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji Trybunał przypomniał, że orzekanie przez asesora stanowi naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji, jednak w dotychczasowym orzecznictwie konsekwentnie uznawał, iż samo stwierdzenie naruszenia tego prawa stanowi dla skarżącego wystarczające zadośćuczynienie. Trybunał zastosował ten sam standard w sprawie skarżącego, uznając, że kwota zaproponowana przez rząd nie obejmuje zadośćuczynienia za naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji.

W odniesieniu do problemu spóźnionego zwolnienia skarżącego z aresztu, Trybunał powołał się na swe wcześniejsze orzecznictwo i uznał, że zagadnienie to nie wymaga ponownego wyjaśnienia w wyroku.

Skarżący argumentował, że akceptacja jednostronnej deklaracji rządu nie jest dopuszczalna w odniesieniu do naruszenia art. 5 ust. 5 Konwencji, bowiem samo wydanie decyzji o skreśleniu sprawy z listy skarg nie spowoduje otwarcia dla niego drogi prawnej dochodzenia odszkodowania za zbyt długo i tymczasowo aresztowanie. Trybunał odrzucił te argumenty stwierdzając:

„Trybunał zauważa, że skarżący nie zainicjował żadnego postępowania krajowego w celu uzyskania odszkodowania lub zadośćuczynienia po stwierdzeniu naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji wyrokiem z dnia 31 października 2006 r. [...]. Trzeba też zauważyć, że wyrokiem tym skarżącemu zasądzono 2 500 euro zadośćuczynienia. Ustosunkowując się do zarzucanej wady jednostronnej deklaracji rządu, która nie odnosi się do praktyki zaliczania tymczasowego aresztowania na poczet kary orzeczonej w innej sprawie, Trybunał przypomina, że uznał ją za niezgodną z art. 5 ust. 5 Konwencji w sprawie *Włoch p. Polsce (nr 2)* (wyrok z dnia 10 maja 2011 r.). W tamtym wyroku Trybunał orzekł, że stwierdzenie naruszenia Konwencji samo w sobie

stanowi wystarczające zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową, której doznał skarżący. Ponadto po tym wyroku Sąd Najwyższy wznowił postępowanie o odszkodowanie, które, jak się wydaje, toczy się obecnie.”

Mając na względzie wskazane okoliczności, Trybunał zaaprobował jednostronną deklarację rządu i skreślił sprawę z listy skarg.

All – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy

Informacja o orzeczeniach ETPCz wydanych przeciwko innym państwom Rady Europy, przetłumaczonych na język polski

Wskutek porozumienia między Ministerstwem Sprawiedliwości, Naczelnym Sądem Administracyjnym oraz Trybunałem Konstytucyjnym w 2014 r. doszło do przetłumaczenia 40 wyroków ETPCz wydanych wobec innych niż Polska państw Rady Europy. Wszystkie wyroki są dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, TK lub NSA. Poniżej podaję listę orzeczeń, które dotyczą wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i mogą być przydatne dla polskich sądów karnych. Pomijam te z przetłumaczonych orzeczeń, które zostały już wcześniej streszczone przeze mnie w kolejnych zeszytach *Przeglądu*:

Valentino Acatrinei p. Rumunii, skarga nr 18540/04, wyrok z 25 czerwca 2013 r. – art. 8 Konwencji – zarzut braku gwarancji proceduralnych w zakresie prowadzenia podsłuchów rozmów telefonicznych z uwagi na bezpieczeństwo państwowe – naruszenie; art. 6 ust. 1 oraz 3 lit. d – zarzut naruszenia prawa do rzetelnego procesu, w którym wykorzystano dowody z podsłuchów telefonicznych – brak naruszenia.

Nagla p. Łotwie, skarga nr 73469/10, wyrok z 16 lipca 2013 r. – art. 10 Konwencji – zarzuty związane z pilnym przeszukaniem w domu dziennikarza powiązanych z zajęciem urzędzeń zawierających dane grożące ujawnieniem źródeł informacji dziennikarskiej: naruszenie.

Del Río Prada p. Hiszpanii, skarga nr 42750/09, streszczenie wyroku z 21 października 2013 r. – art. 5 ust. 1 oraz art. 7 – zarzut związany z przesunięciem daty zwolnienia skarżącej z więzienia z uwagi na zmianę orzecznictwa po wydaniu wyroku, naruszenia; art. 46 – zobowiązanie pozwanego państwa do pilnego zwolnienia skarżącej z więzienia.

*

Cleve przeciwko Republice Federalnej Niemiec – wyrok Trybunału z dnia 15 stycznia 2015 r., skarga nr 48144/09 (**kluczowe zagadnienia**: art. 6 ust. 2 Konwencji, domniemanie niewinności a treść uzasadnienia wyroku uniewinniającego wydanego wskutek zastosowania reguły *in dubio pro reo*)

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżącym jest ojciec A., urodzonej w marcu 1994 r. We wrześniu 1994 r. skarżący i matka A. rozstali się i prowadzili spór sądowy o opiekę nad A. A. do 2004 r. zamieszkiwała z matką, zaś później została oddana pod opiekę służb państwowych. Skarżący zachował prawo do spotkań z A.

W 2006 r. matka A zawiadomiła policję o zgwałceniu A przez skarżącego. Według jej oświadczeń A była kilkakrotnie gwałcona przez skarżącego od 1998 r. Początkowo postępowanie karne zostało umorzone, gdyż uznano, że A. nie jest zdolna do złożenia zeznań. Po spotkaniu A z matką, policja została poinformowana przez matkę o gotowości złożenia zeznań przez A. Córka skarżącego została dwukrotnie przesłuchana w maju 2007 r., zaś w listopadzie 2007 r. poddano ją badaniu psychologicznemu. W styczniu 2008 r. został wniesiony akt oskarżenia przeciwko skarżącemu. Został on oskarżony o 15 czynów zabronionych polegających na dopuszczaniu się czynności seksualnych wobec A. w okresie od 2002 do 2004 r. Zarzucono skarżącemu trzynastokrotne zgwałcenie A. w jego samochodzie oraz w hotelu, w którym nocowali w czasie wspólnych wyjazdów wakacyjnych, jak również dwukrotne zgwałcenie A. w czasie spotkań weekendowych. W związku z tymi zarzutami skarżący był tymczasowo aresztowany w okresie od 14 do 26 lutego 2008 r.

Sąd Okręgowy w Münster rozpoznał sprawę skarżącego w czasie 5 terminów rozpraw i dnia 17 września 2008 r. wydał wyrok uniewinniający uznając, że przeprowadzone dowody nie są wystarczające dla udowodnienia winy skarżącego. Sąd dysponował sprzecznymi ze sobą opiniami biegłych psychologów co do wiarygodności zeznań A, zeznaniami samej A, które uznał za lakoniczne i nieprecyzyjne, oraz zeznaniami kolegów A oraz dwóch wychowawców A. Zdaniem sądu sprzeczności zawarte w zeznaniach A były na tyle istotne, że nie dało się ustalić, kiedy i jakich czynów zabronionych dopuścił się skarżący. Skarżąca podawała liczbę pomiędzy 25 a 50 czynów zabronionych, o większości z nich zeznawała w bardzo ogólny sposób. Sąd zdecydował o zastosowaniu reguły *in dubio pro reo* i wydał wyrok uniewinniający, jednak w pisemnym uzasadnieniu wyroku zawarł następujące stwierdzenie, które stało się przedmiotem skargi do ETPCz:

„Podsumowując, skład orzekający nie dostrzega oznak wywierania wpływu [na A w postaci sugerowania jej zeznań przez matkę – dopisek autorki]. Toteż sąd zakłada, że kluczowe zdarzenia opisane przez świadków miały podstawę faktyczną, to jest, że oskarżony rzeczywiście dopuścił się nadużyć seksualnych wobec córki w jego samochodzie. Mimo tego czyny te nie mogą być udowodnione ani co do ich intensywności (ang. intensity) ani czasu ich popełnienia w taki sposób, który wystarczałby dla wydania wyroku skazującego. Sprzeczności w zeznaniach świadków są tak istotne, że nie jest możliwe precyzyjne ustalenie faktów.”

W grudniu 2008 r. skarżący wniósł skargę konstytucyjną w której podniósł zarzut naruszenia prawa do rzetelnego procesu, prawa do ochrony dóbr osobistych i godności. Skarga nie została przyjęta do merytorycznego rozpoznania.

2. Prawo krajowe

W niemieckim systemie prawnym dyrektywa domniemania niewinności ma rangę zasady konstytucyjnej i jest wywodzona z zasady państwa prawa.

3. Zarzuty skarżącego

Skarżący twierdził, że zacytowany powyżej fragment uzasadnienia wyroku uniewinniającego go od zarzucanych mu czynów narusza zasadę domniemania niewinności, wyrażoną w art. 6 ust. 2 Konwencji.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Rząd niemiecki podniósł zarzut niedopuszczalności skargi argumentując, że zasada domniemania niewinności nie znajduje zastosowania do treści uzasadnienia wyroku sądu. Odwołując się do orzeczenia Federalnego Trybunału Konstytucyjnego, rząd twierdził, że zasada ta ma czysto formalny zakres zastosowania. Jeżeli w toku rzetelnego postępowania sądowego podejrzenie popełnienia czynu zabronionego nie zostało usunięte ale jednocześnie czyn nie może być udowodniony zgodnie z regułami prawa, oskarżony ma prawo do wyroku uniewinniającego. Nie oznacza to jednak, że ma on prawo do uzyskania określonego uzasadnienia wyroku uniewinniającego. W przypadku zastosowania zasady *in dubio pro reo* uniewinnienie z braku dowodów może mieć miejsce pomimo istnienia podejrzeń wobec oskarżonego. Toteż, zdaniem rządu, takie uniewinnienie ma jedynie charakter „proceduralny” i nie rehabilituje moralnie oskarżonego, który w takim przypadku nie ma prawa do bycia oczyszczonym ze wszystkich podejrzeń.

Trybunał stanowczo odrzucił wstępne zastrzeżenie rządu. Przypomniawszy swoje dotychczasowe orzecznictwo, z którego wynika, że dla potrzeb oceny, czy miało miejsce naruszenie art. 6 ust. 2 Konwencji, nie można oddzielać uzasadnienia orzeczenia od jego części operatywnej. Trybunał ma prawo oceniać treść uzasadnienia orzeczenia w świetle wymogów art. 6 ust. 2 Konwencji nawet wtedy, gdy sentencja orzeczenia oznacza oddalenie zarzutów. Trybunał przypomniał ponadto, że zasada domniemania niewinności znajduje zastosowanie także do osób uniewinnionych prawomocnym wyrokiem, jak również oskarżonych, wobec których umorzono postępowanie karne. Chroni ona bowiem te osoby przed traktowaniem ich przez organy władzy tak, jakby byli uznani za winnych przestępstwa. Po zakończeniu postępowania zasada ta chroni reputację osoby i jej postrzeganie przez opinię publiczną. Zdaniem Trybunału wypowiedzenie się co do istnienia jakiegokolwiek

podejrzenia winy oskarżonego po prawomocnym uniewinnieniu oskarżonego, także w pisemnym uzasadnieniu wyroku, jest sprzeczne z zasadą domniemania niewinności.

Po odrzuceniu zastrzeżeń rządu co do dopuszczalności skargi, Trybunał przystąpił do badania jej meritum. W punkcie 57 wyroku ETPCz stwierdził, że zawarcie opisu podejrzenia w uzasadnieniu wyroku uniewinniającego nie jest samo w sobie sprzeczne z art. 6 ust. 2 Konwencji. Jednak, zdaniem ETPCz, stwierdzenie zawarte w uzasadnieniu wyroku sądu w Münster, jeżeli wyizolować je z kontekstu, stanowi uznanie skarżącego za winnego. Wobec tego Trybunał zbadał, czy okoliczności towarzyszące wypowiedzeniu tego stwierdzenia wskazują na naruszenie art. 6 ust. 2 Konwencji.

Zdaniem Trybunału do naruszenia tej zasady doszło przez zawarcie w uzasadnieniu wyroku jednoznacznego i bezwarunkowego stwierdzenia: „oskarżony *rzeczywiście dopuścił się nadużyć seksualnych wobec córki w jego samochodzie*”. Co prawda sąd nie użył w tym zdaniu prawniczego określenia czynu oskarżonego, posłużył się natomiast ogólnym, nieprawniczym zwrotem „nadużycie seksualne”, to jednak stanowczo wyraził opinię, że oskarżony dopuścił się tych czynów. Trybunał zwrócił też uwagę na potencjalne skutki użycia takiego stwierdzenia w uzasadnieniu wyroku sądu karnego wobec innych postępowań dotyczących skarżącego. Podnosił on bowiem, że to właśnie uzasadnienie wyroku sądu karnego spowodowało pozbawienie go kontaktów z córką przez sąd orzekający o zakresie wykonywania przez niego praw rodzicielskich. Trybunał odniósł się do tego argumentu jedynie w ogólny sposób podkreślając, że kwestia wykonywania praw rodzicielskich wychodzi poza przedmiot rozpatrywanej skargi, zaś skarżący nie przedłożył żadnych dokumentów potwierdzających jego tezę. ETPCz podkreślił jednak, że dla potrzeb innych postępowań kluczowe jest takie sformułowanie uzasadnienia wyroku uniewinniającego, aby nie wynikało z niego uznanie oskarżonego za winnego pomimo sentencji zawartej w operatywnej części wyroku. W sprawie skarżącego treść uzasadnienia wyroku podważyła *de facto* jego sentencję. Dlatego doszło do naruszenia art. 6 ust. 2 Konwencji.

Wyrok zapadł jednomyślnie, Trybunał zasądził na rzecz skarżącego 5 000 euro zadośćuczynienia oraz 5 000 euro tytułem poniesionych kosztów.

*

Y przeciwko Słowenii – wyrok Trybunału z dnia 28 maja 2015 r., skarga nr 41107/10 (**kluczowe zagadnienia:** pozytywne obowiązki państw w zakresie ochrony prawa do prywatności pokrzywdzonej w postępowaniu karnym dotyczącym przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności; proceduralne obowiązki wynikające z art. 3 Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Jest to pierwsze orzeczenie, w którym ETPCz wyznaczył zakres pozytywnych obowiązków państwa w zakresie ochrony prawa do prywatności pokrzywdzonej w toku postępowania karnego dotyczącego zarzutu popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (w tej sprawie chodziło o zgwałcenie). We wcześniejszym orzecznictwie ETPCz wypowiadał się jedynie co do zakresu obowiązku prowadzenia skutecznego ścigania tego rodzaju przestępstw. W omówionej poniżej sprawie Trybunał został zmuszony dokonać wyważenia praw oskarżonego gwarantowanych przez art. 6 ust. 3 d Konwencji i praw pokrzywdzonej – świadka do ochrony przed naruszeniem jej integralności psychicznej w czasie przesłuchania. Tym razem jednak, inaczej w dotychczasowym orzecznictwie, skarżącą jest pokrzywdzona.

Orzeczenie doprecyzowuje, jakie obowiązki spoczywają na przewodniczącym składu orzekającego w czasie tzw. przesłuchania krzyżowego, w którym to sam oskarżony przesłuchuje „świadka oskarżenia”. To doprecyzowanie ma istotne znaczenie dla wykładni art. 370 § 4 k.p.k. w nowym modelu rozprawy, w którym przeprowadzenie dowodów, w tym przesłuchanie świadków, zasadniczo jest zadaniem stron procesowych.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżąca urodziła się w 1987 r. a następnie przyjechała do Słowenii wraz ze swoją siostrą i matką, która wyszła za mąż za obywatela Słowenii. W czasie przyjazdu do Słowenii skarżąca miała 14 lat. Skarżąca twierdziła, że w okresie od lipca do grudnia 2001 r. była molestowana seksualnie przez X, wówczas 55-letniego mężczyznę, który wraz ze swoją żoną pomagał jej przygotować się do konkursów piękności. W lipcu 2002 r. skarżąca powiedziała o tym swojej matce. O podejrzaniach wobec X zawiadomił policję ksiądz, któremu matka skarżącej powiedziała, że obawia się, iż jej córka została zgwałcona przez X.

Dnia 16 lipca 2002 r. matka skarżącej zawiadomiła policję o podejrzeniu kilkakrotnego zmuszenia jej córki przez X do odbycia z nim stosunku seksualnego. Skarżąca została przesłuchana przez policję następnego dnia, 17 lipca 2002 r. Skarżąca opowiedziała o kilku przypadkach podjęcia wobec niej czynności seksualnych przez X, w tym kilkakrotnego zmuszenia jej do seksu oralnego. Badanie ginekologiczne wykazało, że błona dziewicza skarżącej pozostała nienaruszona. W lipcu i sierpniu 2002 r. funkcjonariusze policji przesłuchali X, który zaprzeczył jakoby miał jakiegokolwiek relacje seksualne ze skarżącą. Po przesłuchaniu dalszych trzech świadków policja nie podejmowała w sprawie żadnych czynności aż do czasu, kiedy wskutek skargi matki skarżącej w czerwcu 2003 r. miejscowy prokurator nakazał policji natychmiastowe przekazanie sprawy do urzędu prokuratorskiego. W sierpniu 2003 r. policja przesłała prokuraturze raport dotyczący przeprowadzonych czynności śledczych.

Dnia 28 sierpnia 2003 r. prokuratura złożyła do sędziego do spraw śledztwa wnioski o wszczęcie śledztwa sądowego przeciwko X, zarzucając, że X przynajmniej trzykrotnie zmusił skarżącą do czynności seksualnych, w tym seksu oralnego. Dopiero w styczniu 2005 r. X został wezwany do sędziego do spraw śledztwa w celu złożenia wyjaśnień, jednak skorzystał z prawa do milczenia. W marcu 2005 r. obrońca X złożył do akt jego pisemne wyjaśnienia, w których zaprzeczył wszelkim zarzutom. Załączył do nich opinię lekarską, z której wynikało, że od dziecka jego lewa ręka jest niesprawna.

Śledztwo zostało formalnie otwarte dopiero w maju 2005 r. W październiku 2005 r. skarżąca została przesłuchana przez sąd w Lublaniu w ramach pomocy prawnej. X i jego obrońca nie zostali powiadomieni o tym przesłuchaniu. Skarżąca złożyła obszernie zeznania, szczegółowo opisując okoliczności popełnienia poszczególnych czynów. W toku śledztwa przesłuchano jeszcze matkę skarżącej, jej koleżankę, żonę X oraz pracownika jego przedsiębiorstwa.

W maju 2006 r. sędzia do spraw śledztwa powołał biegłego ginekologa B w celu ustalenia, czy między lipcem a grudniem 2001 r. skarżąca odbyła stosunek seksualny. Skarżąca odmówiła poddania się badaniu lekarskiemu, toteż opinia biegłego B opierała się na wywiadzie ze skarżącą oraz dokumentacji medycznej sporządzonej w czasie badania skarżącej w 2002 r. B. zadał skarżącej szereg pytań, poprzedzonych prezentacją opinii lekarskiej na temat X, z której wynikało, że nie włada on lewą ręką. Skarżąca została zapytana przez B. m.in. o to, dlaczego nie broniła się przed napaścią seksualną. Biegły przedstawił jej również raport policji, z którego wynikało, że nie była ona w stanie podać dokładnego przebiegu oraz miejsca popełnienia wobec niej czynów zabronionych oraz nie wyjaśniła, dlaczego nie broniła się przed atakami. Dnia 19 czerwca 2006 r. biegły wydał opinię, w której stwierdził, że nic nie potwierdza, aby we wskazanym czasie skarżąca odbyła stosunek seksualny z X. Biegły dodał ponadto, że odnotował sprzeczności w przedstawionym przez skarżącą przebiegu zdarzeń, przy czym z opinii wynikało, że żadna z tych sprzeczności spostrzeżonych przez biegłego nie odnosiła się do kwestii medycznych, będących przedmiotem jego opinii.

Dnia 20 czerwca 2006 r. sędzia do spraw śledztwa wyznaczył biegłego R. w dziedzinie psychologii klinicznej. Po zbadaniu skarżącej biegły R sporządził opinię, w której stanowczo stwierdził, że skarżąca ma typowe objawy występujące u ofiar przemocy seksualnej.

Akt oskarżenia przeciwko X został wniesiony do sądu we wrześniu 2006 r. Pierwsza rozprawa została wyznaczona na 27 czerwca 2007 r. Jednak aż do marca 2008 r. nie udało się przeprowadzić rozprawy, głównie z powodu przedstawiania przez oskarżonego kolejnych zwolnień lekarskich lub z powodu jego wyjazdów służbowych.

Na pierwszej rozprawie z udziałem oskarżonego sąd zdecydował o prowadzeniu przewodu sądowego z wyłączeniem publiczności. Pełnomocnik skarżącej wnioskował o wyłączenie z udziału w sprawie adwokata M. jako obrońcy oskarżonego, bowiem w 2001 r. matka skarżącej i ona sama zasięgały u niego porady prawnej w związku ze sprawą będącą przedmiotem postępowania. M. zaprzeczył, jakoby znał skarżącą i jej matkę. Twierdził, że wie jedynie o udzielaniu porady prawnej byłemu mężowi matki skarżącej przez innego prawnika z tej samej kancelarii. Sąd oddalił wniosek pełnomocnika skarżącej uznając, że nie zachodzą ustawowe przesłanki do wyłączenia M. ze sprawy.

Główna linia obrony oskarżonego X polegała na twierdzeniu, że jego lewa ręka jest niesprawna od urodzenia i krótsza o 15 cm od prawej. Dlatego nie mógł dokonywać wobec skarżącej opisanych przez nią czynności wymuszających poddanie się czynnościom seksualnym. X twierdził, że skarżąca została namówiona przez matkę do oskarżenia go o zgwałcenie w celu wyłudzenia od niego pieniędzy.

Skarżąca składała swe zeznania przed sądem w czasie drugiej, trzeciej, czwartej i szóstej rozprawy. W toku drugiej rozprawy sąd uwzględnił wniosek skarżącej o wydalenie X z sali rozpraw na czas składania zeznań. Skarżącej zadawał pytania M., obrońca oskarżonego. Skarżąca była bardzo zdenerwowana, płacząc zadała M pytanie, jak może reprezentować X, skoro jako pierwszy usłyszał od niej całą jej historię. Druga rozprawa została przerwana z powodu stanu psychicznego skarżącej. Po prawie miesiącu odbyła się trzecia rozprawa, w czasie której skarżąca nadal zeznawała pod nieobecność oskarżonego X.

Czwarta rozprawa odbyła się dopiero 27 września 2008 r., ponad 4 miesiące od poprzedniej. Na tej rozprawie X osobiście zadał skarżącej ponad sto pytań, rozpoczynając od komentarza w formie pytania o następującej treści: „czy nie jest prawdą, że powiedziałaś i pokazałaś mi, iż potrafisz płakać na zawołanie i wtedy każdy ci uwierzy?” Inne pytania sugerowały, że to skarżąca dzwoniła do oskarżonego i proponowała wspólne świętowanie wygranej w konkursie piękności. Część pytań dotyczyła relacji skarżącej z matką i jej pracy w Słowenii. Skarżąca twierdziła, że oskarżony wielokrotnie wykonywał różne czynności lewą ręką, jak np. prowadzenie samochodu, czy noszenie różnych przedmiotów. W czasie odpowiedzi skarżącej X komentował je głośno, podważając jej wersję zdarzeń. Czynił to także po tym, jak sędzia przewodniczący upomniał go. W czasie przesłuchania krzyżowego skarżącej przez X przewodniczący uchylił siedem pytań jako irrelewantne dla sprawy, trzykrotnie też zwracał uwagę X, że powtarza te same pytania. Trzykrotnie sędzia zarządził krótkie przerwy z powodu płaczu skarżącej. Po jednej z takich przerw oskarżony zapytał, „czy nie poczułaby się lepiej, gdyby poszli razem na obiad, jak to mieli w zwyczaju, i wtedy nie płakałby tak bardzo”.

Skarżąca wnioskowała o przerwaniu rozprawy na kilka dni z powodu swego stanu psychicznego. Wówczas X oświadczył, że w razie przerwy kolejna rozprawa mogłaby się odbyć dopiero po 19 listopada 2008 r., gdyż udaje się w podróż służbową. Wobec

tego skarżąca zgodziła się na kontynuowanie rozprawy 27 września 2008 r., bo chce jak najszybciej mieć to za sobą. Rozprawa została przerwana po trzech godzinach krzyżowego przesłuchania skarżącej przez X.

Szósta rozprawa odbyła się 24 listopada 2008 r. Skarżąca była nadal przesłuchiwana przez oskarżonego przez półtorej godziny. Na tej rozprawie adwokat M złożył wniosek o zwolnienie go z reprezentowania X, przyznając, że zna matkę skarżącej. Na kolejnej rozprawie sąd oddalił ten wniosek. Na kolejnych rozprawach sąd wysłuchał biegłych i powołał biegłego z zakresu ortopedii w celu ustalenia, czy za pomocą lewej ręki skarżąc był w stanie dokonywać czynności opisywanych przez skarżącą. Biegły przedstawił opinię, że część opisanych przez skarżącą aktywności nie mogła mieć miejsca z powodu niesprawności ręki oskarżonego. Pełnomocnik skarżącej wnioskował o powołanie innego biegłego, jednak wniosek ten nie został uwzględniony.

Dnia 29 września 2009 r., sąd wydał wyrok uniewinniający oskarżonego od wszystkich zarzutów. Skarżąca bezskutecznie odwoływała się od tego wyroku.

Dnia 11 lutego 2011 r. skarżąca zawarła ugodę z rządem na podstawie ustawy z 2006 r. o prowadzeniu sprawy w rozsądnym terminie. Skarżącej wypłacono 1 080 euro tytułem zadośćuczynienia za przewlekłe prowadzenie postępowania karnego przeciwko X. Skarżąca otrzymała także zwrot kosztów poniesionych w toku postępowania w kwocie 129,60 euro.

2. Prawo krajowe mające zastosowanie w sprawie

Zgodnie z prawem słoweńskim zabronione jest odbycie stosunku seksualnego lub każdej innej czynności seksualnej wobec osoby poniżej 15 roku życia. Kodeks postępowania karnego przewiduje kilka środków ochrony małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu dotyczącym przestępstw seksualnych. Małoletni pokrzywdzony musi być reprezentowany przez pełnomocnika, wyklucza się udział oskarżonego w przesłuchaniu pokrzywdzonego składającego zeznania jako świadek, jeżeli nie ukończył 15 lat.

W części wyroku poświęconej prezentacji uregulowań prawnych ETPCz obszernie przywołał postanowienia dyrektywy unijnej w sprawie ochrony ofiar oraz konwencji o zapobieganiu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

3. Zarzuty skarżącej

Powołując się na art. 3 i 8 Konwencji skarżąca zarzuciła, że sposób prowadzenia postępowania karnego w jej sprawie naruszał pozytywne obowiązki państwa wynikające z obu postanowień Konwencji.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał zdecydował, że zarzuty skarżącej rozpozna na gruncie art. 3 oraz 8 Konwencji. Trybunał zdecydował o zbadaniu zarzutów dotyczących sprawności prowadzenia postępowania karnego z punktu widzenia proceduralnych obowiązków państwa wynikających z art. 3 Konwencji. Natomiast sposób przeprowadzenia przesłuchania skarżącej i środki ochrony jej prawa do prywatności zaoferowane w toku postępowania karnego zostały ocenione przez pryzmat pozytywnych obowiązków państwa wynikających z art. 8 Konwencji.

Przed przystąpieniem do meritum skargi Trybunał oddalił dwa wstępne zastrzeżenia rządu. Pierwsze dotyczyło niewyczerpania krajowych środków odwoławczych. Drugie – utraty statusu ofiary naruszenia Konwencji przez skarżącą z powodu zawarcia ugody z rządem i uzyskania zadośćuczynienia za szkody majątkowe i niemajątkowe spowodowane przewlekłością postępowania karnego.

4.1. Rozstrzygnięcie ETPCz dotyczące zarzutu naruszenia art. 3 Konwencji

Trybunał najpierw przypomniał swe dotychczasowe orzecznictwo dotyczące proceduralnych obowiązków w zakresie ścigania przestępstw, w tym przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Następnie odniósł się do argumentu skarżącej, że uniewinnienie oskarżonego było spowodowane uprzedzeniem sądu do niej, bowiem sąd odmówił dopuszczenia ważnych dowodów. Trybunał nie podzielił tej opinii. Uznał, że ilość przeprowadzonych dowodów uprawniała sąd do odmowy powołania kolejnego biegłego.

Trybunał skupił się na ocenie sprawności postępowania karnego. Wskazał na liczne okresy braku aktywności organów procesowych i uznał, że to właśnie brak sprawności postępowania przesądza o naruszeniu proceduralnych obowiązków państwa wynikających z art. 3 Konwencji.

4.2. Rozstrzygnięcie ETPCz dotyczące zarzutu naruszenia art. 8 Konwencji

Trybunał przyznał, że w dotychczasowym orzecznictwie oceniał ograniczenia prawa oskarżonego do zadawania pytań świadkom oskarżenia służące ochronie pokrzywdzonych jedynie wskutek skarg samych oskarżonych i ich prawa do rzetelnego procesu. Tym razem skarga pochodzi od pokrzywdzonej a ETPCz musi ustalić, czy zaoferowane przez organy procesowe środki ochrony prawa pokrzywdzonej do integralności psychicznej w toku procesu spełniają wymogi art. 8 Konwencji. W punkcie 104 wyroku Trybunał zadeklarował, że dokona tej oceny wykorzystując standardy wyznaczone w Konwencji Rady Europy w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz dyrektywy unijnej w sprawie praw pokrzywdzonych. Na wstępie też Trybunał przypomniał, że zeznania skarżącej stanowiły jedyny dowód bezpośredni w sprawie. Dlatego tak ważne było zapewnienie oskarżonemu realizacji jego prawa do zadawania pytań skarżącej. Trybunał przystąpił do zbadania, czy realizując uprawnienia procesowe oskarżonego

nie naruszono jednocześnie prawa pokrzywdzonej do ochrony jej integralności psychicznej.

W uzasadnieniu wyroku Trybunał zbadał trzy kwestie: 1) sposób przesłuchania skarżącej przez oskarżonego i rolę przewodniczącego w zapewnieniu ochrony pokrzywdzonej; 2) oddalenie wniosku skarżącej o wyłączenie obrońcy oskarżonego, adwokata M, z udziału w postępowaniu, oraz 3) sposób przeprowadzenia badania i treść opinii biegłego B z zakres ginekologii.

Ad. 1) W punkcie 106 wyroku ETPCz stwierdził, że bezpośrednia konfrontacja pokrzywdzonej przestępstwem seksualnym z oskarżonym w czasie rozprawy zawsze niesie ze sobą ryzyko dalszej wiktyimizacji ofiary. Dlatego zasadność dopuszczenia do krzyżowego przesłuchania takiej pokrzywdzonej przez oskarżonego powinna być poddana bardzo wnikliwej ocenie sądu krajowego, tym staranniejszej, im bardziej intymny charakter mają zadawane ofierze pytania.

Trybunał odnotował, że skarżąca była przesłuchiwana w ciągu czterech rozpraw, przeprowadzonych w czasie siedmiu miesięcy postępowania, tj. bardzo długiego okresu czasu. Już sam fakt dopuszczenia do długich przerw między rozprawami budzi zastrzeżenia, tym bardziej, że nie był spowodowany ważnymi względami. Co więcej, w czasie dwóch rozpraw oskarżony samodzielnie zadawał pytania skarżącej, chociaż był reprezentowany przez obrońcę. Ponieważ X twierdził, że to skarżąca poszukiwała jego towarzystwa, kwestionował też możliwość zastosowania wystarczającej siły fizycznej dla przełamania oporu pokrzywdzonej, większość jego pytań skierowanych do niej miała wyjątkowo intymny charakter. Trybunał podkreślił, że niektóre pytania X były pytaniami zawierającymi już odpowiedź, niektóre zaś były powtarzane wielokrotnie.

W 108 punkcie wyroku ETPCz stwierdził, że o ile oskarżony ma prawo do podważań wiarygodność zeznań świadka w celu zrealizowania prawa do obrony, to jednak „przesłuchanie krzyżowe nie powinno być używane do poniżenia świadka”. Trybunał uznał, że niektóre pytania i komentarze X, sugerujące, np.: że skarżąca umie płakać na zawołanie, służyły wyłącznie poniżeniu świadka. Trybunał przypomniał też, że to na przewodniczącym składu orzekającego spoczywał obowiązek zapewnienia ochrony pokrzywdzonej w czasie rozprawy. Przewodniczący powinien monitorować sposób i treść zadawanych pytań i w razie potrzeby – interweniować. Zdaniem ETPCz napastliwe insynuacje oskarżonego wobec pokrzywdzonej przekroczyły to, co może być tolerowane jako wykonywanie prawa do obrony. Ich powstrzymanie nie naruszyłoby prawa oskarżonego do obrony, natomiast ograniczyłoby negatywne efekty przesłuchania u skarżącej.

Ad. 2) Następnie Trybunał odniósł się do kwestii udziału w postępowaniu w charakterze obrońcy adwokata M, który udzielał skarżącej nieformalnej porady prawnej w związku z czynami zarzucanymi X. Trybunał ocenił, że nie jest jego zadaniem ustalanie czy M rzeczywiście udzielał takiej porady. Natomiast negatywnie

ocenił to, że w prawie krajowym ewentualny konflikt interesów nie stanowił przesłanki wyłączenia M z udziału w postępowaniu. Zakładając, że twierdzenia skarżącej są prawdziwe, Trybunał ocenił, iż obecność M na rozprawie mogła mieć negatywny wpływ na psychikę skarżącej w czasie przesłuchania. Sąd powinien wziąć to pod uwagę, kiedy rozpoznawał wniosek skarżącej o wyłączenie M. Ponadto każda informacja uzyskana od skarżącej przez M powinna być objęta tajemnicą zawodową i powinien istnieć zakaz jej wykorzystania dla obrony interesów innej osoby. Zdaniem Trybunału prawo krajowe regulujące wyłączenie adwokata z postępowania lub sposób jego zastosowania w sprawie nie gwarantował wystarczającej ochrony interesów skarżącej.

Ad. 3) Trybunał najpierw przypomniał, że organy procesowe (państwo) ponoszą odpowiedzialność za działania biegłego w procesie karnym. Biegły B pytał skarżącą, dlaczego nie stawiała oporu oskarżonemu. Pytanie to nie miało związku z zakresem opinii biegłego wyznaczonym przez sąd. Zdaniem ETPCz pytania biegłego skierowane do skarżącej, jak i jego komentarze oraz ustalenia prawne zawarte w opinii, przekraczały zakres zadań biegłego jako eksperta z zakresu medycyny. Trudno ustalić, jakim celem służyły jego działania wchodzące w zakres kompetencji prokuratora lub sądu.

Mając na względzie kumulację opisanych powyżej trzech okoliczności zaistniałych w toku postępowania, Trybunał uznał, że pomimo podjętych przez sąd kroków zmierzających do ochrony pokrzywdzonej (jak zarządzanie przerw w rozprawach, wyłączenie publiczności rozprawy, uchylanie pytań oskarżonego) negatywny wpływ tych okoliczności na integralność psychiczną skarżącej istotnie przekroczył poziom dyskomfortu, jaki normalnie towarzyszy składaniu zeznań przez ofiarę przestępstw popełnionych na tle seksualnym i nie może być usprawiedliwiony wymogami zagwarantowania oskarżonemu prawa do rzetelnego procesu.

Trybunał uznał, że sposób prowadzenia postępowania nie zapewnił skarżącej koniecznej ochrony jej prawa do prywatności, zatem miało miejsce naruszenie art. 8 Konwencji.

Wyrok zapadł jednomyślnie w odniesieniu do stwierdzenia naruszenia art. 3 Konwencji oraz stosunkiem głosów 6 do 1 w odniesieniu do naruszenia art. 8 Konwencji. Trybunał zasądził na rzecz skarżącej 9 500 euro zadośćuczynienia oraz 4 000 euro tytułem zwrotu poniesionych kosztów postępowania.

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIENÍ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz ZA OKRES 1 stycznia – 30 czerwca 2015 r.

Książki:

1. P. Leanza, O. Pridal, *The Right to a Fair Trial: Article 6 of the European Convention on Human Rights*, Wolters Kluwer 2014;
2. R. Goss, *Criminal Fair Trial Rights*, Oxford 2014.

Artykuły, rozprawy, glosy:

1. Bzdyń A., Rajska D., Ryngielewicz K., *Wznowienie postępowań sądowych po wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Przegląd Sejmowy 2015, nr 2;
2. Grabowska-Moroz B., Śledzińska-Simon A., *Uwagi na temat zgodności Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z Konstytucją RP*, Państwo i Prawo 2015, z. 5;
3. Kamiński I. C., *Zakaz karania bez podstawy prawnej. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka za lata 2011-2014*, EPS 2015, nr 8;
4. Mik C., *W sprawie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, podpisanej w Stambule 11 maja 2011 r., jej zgodności z Konstytucją RP oraz o niektórych konsekwencjach jej ratyfikacji dla Polski*, Przegląd Sejmowy 2015, nr 3;
5. Mróz K., *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w sprawie Tomaszewscy przeciwko Polsce z 15 kwietnia 2014 r., skarga nr 8933/05 [o naruszeniu przez Polskę art. 5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności]*, Palestra 2015, nr 3-4;
6. Olas E., *Immunitet jurysdykcyjny państwa a prawo dostępu do sądu i zakaz tortur – glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 14.01.2014 r. w sprawie Jones i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (skargi nr 34356/06 i nr 40528/06)*, EPS 2015, nr 4;
7. Płoszka A., *Europejska Konwencja Praw Człowieka a insider trading – glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Grande Stevens i inni przeciwko Włochom (skargi nr 18640/10, nr 18647/10, nr 18663/10, nr 18668/10, nr 18698/10)*, EPS 2015, nr 3 (dotyczy zasady ne bis in idem);
8. Podkowiak J., *Ochrona dziennikarskich źródeł informacji w dobie cyfrowej w świetle Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Konstytucji RP*, Przegląd Sejmowy 2015, nr 3;
9. Rulka M., *Problem wykonywalności orzecznictwa strasburskiego na przykładzie wyroku w sprawie Hirst przeciwko Wielkiej Brytanii*, EPS 2015, nr 2;
10. Rutkowska A., *Niedopuszczalna ingerencja władzy wykonawczej w uprawnienia władzy sądowniczej. Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 27.05.2014 r. w sprawie Baka przeciwko Węgrom*, skarga nr 20261/12, Przegląd Sądowy 2015, nr 7-8;
11. Steinborn S., Wąsek-Wiaderek M., *Moment uzyskania statusu biernej strony postępowania karnego z perspektywy konstytucyjnej i międzynarodowej [w:] Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga Jubileuszowa*

- Profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Grajewska-Kraczkowska, B. T. Bieñkowska, Warszawa 2015;
12. Znamierowski J., *Prawo do poszanowania mienia uczestników postępowania karnego według standardów orzeczniczych Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Przegląd Sądowy 2015, nr 2.

CZĘŚĆ B

BI – Orzecznictwo TSUE związane z problematyką prawnokarną

W pierwszym półroczu 2015 r. Trybunał Sprawiedliwości wydał jedno orzeczenie dotyczące aktu prawnego regulującego współpracę sądową w sprawach karnych.

Sprawa C-497/14 – postanowienie TS z dnia 15 kwietnia 2015 r. w sprawie wniosku prejudycjalnego złożonego przez Tribunale ordinario di Torino (Włochy) w dniu 7 listopada 2014 r. – *postępowanie karne przeciwko Stefano Burzio* (**kluczowe zagadnienia**: zasada *ne bis in idem*, stosowanie sankcji podatkowej i karnej za ten sam czyn, zastosowanie art. 50 Karty Praw Podstawowych)

Treść pytania prejudycjalnego:

Czy przepis [art. 10 bis decreto legislativo nr 74 z dnia 10 marca 2000 r.] w zakresie, w jakim zezwala na ocenę odpowiedzialności karnej podmiotu, na który za ten sam czyn (niewpłacenie zaliczek na podatek) nałożono już ostatecznie sankcję administracyjną przewidzianą w [art.13 ust. 1 decreto legislativo nr 471 z dnia 18 grudnia 1997 r.] (z zastosowaniem dopłaty), jest zgodny z prawem wspólnotowym w rozumieniu art. 4 Protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i art. 50 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej?

Dnia 15 kwietnia 2015 r. Trybunał wydał postanowienie w tej sprawie, w którym uznał oczywisty brak swojej właściwości do udzielenia odpowiedzi na zacytowane powyżej pytanie prejudycjalne. W punkcie 30 i 31 uzasadnienia postanowienia Trybunał podkreślił, że w przeciwieństwie do okoliczności leżących u podstaw wyroku w sprawie *Åkerberg Fransson* (C-617/10), przepisy krajowe znajdujące zastosowanie w tej sprawie dotyczą kwestii naruszenia obowiązku zapłaty podatku dochodowego a nie podatku VAT. Z tego względu sprawa ma charakter czysto wewnętrzny i nie znajduje się w obszarze stosowania prawa unijnego. Z tego powodu nie może mieć do niej zastosowania Karta Praw Podstawowych a zbieg odpowiedzialności podatkowej o karnym charakterze z odpowiedzialnością karną w tej sprawie pozostaje poza zakresem zastosowania prawa unijnego, wykluczając tym samym kompetencje TS do udzielenia odpowiedzi na pytanie prejudycjalne.

Treść postanowienia dostępna jedynie w języku włoskim lub francuskim; link do uzasadnienia w j. francuskim:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=163949&pageIndex=0&doclang=FR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=129538>

*

BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez TSUE dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych

Obecnie przez Trybunałem Sprawiedliwości toczy się kilka postępowań prejudycjalnych dotyczących ważnych pytań o wykładnię: 1) zasady *ne bis in idem* (sprawa C-486/14); 2) dyrektywy w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (sprawa C-25/15); 3) decyzji ramowej w sprawie ENA (sprawa C-241/15); 4) dyrektywy o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej (sprawa C-289/15).

Na szczególną uwagę zasługuje pytanie Sądu Okręgowego w Łodzi dotyczące skutków niezakomunikowania Komisji tzw. przepisów technicznych w postępowaniu karnym dotyczącym czynów zabronionych, stypizowanych w przepisach blankietowych odsyłających do wspomnianych przepisów technicznych (sprawa C-303/15).

Poniżej przytaczam treść ww. wniosków prejudycjalnych.

*

Sprawa C-486/14 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Hanseatisches Oberlandsgericht Hamburg (Niemcy) w dniu 4 listopada 2014 r. – *postępowanie karne przeciwko Piotrowi Kossowskiemu*.

Treść pytania prejudycjalnego:

1. Czy zastrzeżenia zgłoszone przez umawiające się strony przy ratyfikacji KWUS na podstawie art. 55 ust. 1 lit. a) KWUS – a mianowicie zgłoszone przez Republikę Federalną Niemiec przy złożeniu dokumentu ratyfikacyjnego zastrzeżenie dotyczące lit. a), zgodnie z którym nie jest ona związana art. 54 KWUS, „jeśli czyny, których dotyczy zagraniczny wyrok, miały miejsce w całości lub w części na jej własnym terytorium [...]” – nadal obowiązują po włączeniu dorobku Schengen w ramy Unii Protokołem z Schengen dołączonym do traktatu z Amsterdamu z dnia 2 października 2007 r., utrzymanym w mocy Protokołem z Schengen dołączonym do traktatu z Lizbony? Czy wyjątki te stanowią proporcjonalne ograniczenia art. 50 karty w rozumieniu art. 52 ust. 1 karty?

Jeżeli powyższe nie ma miejsca:

2. Czy zawartą w art. 54 KWUS i art. 50 karty zasadę *ne bis in idem* należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się ona ściganiu podejrzanego w jednym państwie członkowskim – tutaj Republice Federalnej Niemiec – gdy postępowanie karne wszczęte przeciwko tej osobie w innym państwie członkowskim – tutaj Rzeczypospolitej Polskiej – zostało umorzone przez prokuraturę – bez wykonania obowiązków nałożonych tytułem sankcji i bez szczegółowego dochodzenia – ze względów faktycznych w wyniku braku wystarczającego podejrzenia popełnienia czynu i może być ponownie wszczęte tylko wtedy, gdy stały się znane istotne, wcześniej nieznanne okoliczności, przy czym jednak takie nowe okoliczności nie mają miejsca w niniejszej sprawie?

*

Sprawa C-25/15 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Budapest Környéki Törvényszék (Węgry) w dniu 21 stycznia 2015 r. – *postępowanie karne przeciwko Istvánowi Baloghowi*.

Treść pytania prejudycjalnego:

Czy sformułowanie zawarte w art. 1 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym, zgodnie z którym „niniejsza dyrektywa ustanawia zasady dotyczące prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym oraz w postępowaniu służącym wykonaniu europejskiego nakazu aresztowania” należy rozumieć w ten sposób, że sądy węgierskie powinny stosować tę dyrektywę również w postępowaniu szczególnym [rozdział XXIX a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény XXIX. fejezet (ustawy XIX z 1998 r. – kodeks postępowania karnego)], a mianowicie, czy należy przyjąć, że postępowanie szczególne przewidziane w prawie węgierskim mieści się w pojęciu „postępowanie karne”, czy też przez pojęcie to należy rozumieć wyłącznie postępowanie, które kończy się prawomocnym orzeczeniem rozstrzygającym kwestię odpowiedzialności karnej oskarżonego?

*

Sprawa C-241/15 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Curtea de Apel Cluj (Rumunia) w dniu 25 maja 2015 r. – *postępowanie karne przeciwko Niculaie Aurel Bob-Dogi*.

Treść pytania prejudycjalnego:

Czy w celu stosowania art. 8 ust. 1 lit. c) decyzji ramowej [w sprawie ENA], pod pojęciem „istnienie [...] środka zabezpieczającego [nakazu aresztowania]” należy rozumieć krajowy – wewnętrzny – nakaz aresztowania wydany zgodnie z zasadami

postępowania karnego wydającego państwa członkowskiego, a zatem odmienny od europejskiego nakazu aresztowania?

W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, czy nieistnienie krajowego – wewnętrznego – nakazu aresztowania może stanowić dorozumianą podstawę odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania?

*

Sprawa C-289/15 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Krajový súd v Prešove (Słowacja) w dniu 15 czerwca 2015 r. – *Jozef Grundza*

Treść pytania prejudycjalnego:

Czy art. 7 ust. 3 i art. 9 ust. 1 lit. d) decyzji ramowej [o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności] należy interpretować w ten sposób, że przesłanka podwójnej karalności jest spełniona wyłącznie wtedy, gdy czyn, w związku z którym zostało wydane mające zostać uznane orzeczenie, stanowi w świetle konkretnej oceny (in concreto) przestępstwo także w świetle prawa państwa wykonującego (niezależnie od znamion przestępstwa lub jego opisu) czy też do tego, by przesłanka ta była spełniona, wystarczy, że czyn ten stanowi ogólnie (in abstracto) przestępstwo także w świetle prawa państwa wykonującego?

*

Sprawa C-303/15 – wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Okręgowy w Łodzi w dniu 22 czerwca 2015 r. – postępowanie karne przeciwko M. i S.

Treść pytania prejudycjalnego nie została jeszcze opublikowana w Dzienniku Urzędowym UE.

Poniżej podaję treść pytania na podstawie orzeczenia Sądu Okręgowego w Łodzi opublikowanego na portalu orzeczeń sądów powszechnych⁷:

„Czy przepis art. 8 ustęp 1 Dyrektywy nr 98/34/WE z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiającej procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (Dz. U. UE L 98.204.37 z późn. zm.) może być interpretowany w ten sposób, że brak notyfikacji przepisów uznanych za mające charakter techniczny dopuszcza możliwość zróżnicowania skutków, tj. dla przepisów dotyczących swobód nie podlegających ograniczeniom przewidzianym w art. 36 Traktatu o funkcjonowaniu

⁷ [http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/152510000002506_V_Kz_000142_2015_Uz_2015-04-24_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/152510000002506_V_Kz_000142_2015_Uz_2015-04-24_001)

Unii Europejskiej [...] brak notyfikacji skutkować powinien tym, że nie mogą być one stosowane w konkretnej sprawie będącej przedmiotem rozstrzygnięcia, zaś dla przepisów odnoszących się do swobód podlegających ograniczeniom z art. 36 Traktatu dopuszczalna jest ich ocena przez sąd krajowy, będący jednocześnie sądem unijnym, czy mimo nie notyfikacji są one zgodne z wymogami art. 36 Traktatu i nie podlegają sankcji braku możliwości ich stosowania”.

*

Nowe akty prawne Unii Europejskiej w obszarze Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych

- Dnia 3 kwietnia 2014 r. została przyjęta dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 127 z 29.4.2014, s. 39 i n.). Tekst dyrektywy w języku polskim dostępny pod adresem:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:127:FULL&from=PL>

- Dnia 3 kwietnia 2014 r. została przyjęta dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych; (Dz. Urz. UE L 130 z 1.5.2014, s. 1 i n.). Tekst dyrektywy w języku polskim dostępny pod adresem:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0041&from=PL>

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 stycznia – 30 czerwca 2015 r.

Książki:

Ruggeri S. (red.), *Human Rights in European Criminal Law: New Developments in European Legislation and Case-Law after Lisbon Treaty*, Springer 2015.

Artykuły, rozprawy:

1. Armada I., *The European Investigation Order and the Lack of European Standards for Gathering Evidence: Is a Fundamental Rights-Based Refusal the Solution?*, *New Journal of European Criminal Law* 2015, nr 1;
2. Barcik J., Srogosz T., *Prawo dostępu do adwokata w Polsce w świetle dyrektywy 2013/48/UE*, *Palestra* 2015, nr 7-8;
3. Daniele M., *Evidence Gathering in the Realm of the European Investigation Order: From National Rules to Global Principles*, *New Journal of European Criminal Law* 2015, nr 2;

4. Hanas K., *Sprawiedliwość naprawcza w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstwa oraz zastępującej decyzję Ramową Rady 2001/220/WSiSW a unormowania polskie*, Prokuratura i Prawo 2015, nr 5;
5. Machowska A., *Zasady kierowania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej*, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury 2015, nr 1;
6. Nita-Światłowska B., *Odmienność ujęcia zasady ne bis in idem w Karcie praw podstawowych oraz konwencji wykonawczej z Schengen*, Przegląd Sądowy 2015, nr 3;
7. Nita-Światłowska B., *Stosowanie zasady wzajemnego uznawania w celu ochrony pokrzywdzonego przestępstwem – europejski nakaz ochrony*, EPS 2015, nr 6;
8. Ostropolski T., *The CJEU as a Defender of Mutual Trust*, New Journal of European Criminal Law 2015, nr 2;
9. Skórzewska-Amberg M., *Zmiany w kodeksie karnym na tle postanowień dyrektywy 2011/93/UE*, Państwo i Prawo 2015, z. 7;
10. Stefanicki R., *Europejski nakaz aresztowania w świetle ostatniego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE*, Prokuratura i Prawo 2015, nr 5;
11. Trybek K., *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z 3.4.2014 r. w przedmiocie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych – rewolucja w walce z transgraniczną przestępczością w Unii Europejskiej?*, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury 2015, nr 2;
12. Weyembergh A., Armada I., Brière C., *Competition or Cooperation? State of Play and Future Perspectives on the Relations Between Europol, Eurojust and the European Judicial Network*, New Journal of European Criminal Law 2015, nr 2;